

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Současná fiskální politika USA pod vlivem ekonomické krize
Current Fiscal Policy of the USA influenced by the Economic Crisis

Student: Monika Havranová
Vedoucí bakalářské práce: Ing. Milan Kaštan

Ostrava 2013

Zadání bakalářské práce

Student: **Monika Havranová**
Studijní program: B6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6202R027 Národní hospodářství
Téma: **Současná fiskální politika USA pod vlivem ekonomické krize**
Current Fiscal Policy of the USA influenced by the Economic Crisis

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Teoretické aspekty fiskální politiky
3. Vliv ekonomické krize z roku 2008 na fiskální politiku USA
4. Opatření fiskální politiky a možnosti řešení negativních dopadů krize
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

DVOŘÁK, Pavel. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C. H. Beck, 2008. 343 s. ISBN 978-80-7400-075-1.

FOSTER, John Bellamy. *Velká finanční krize: Příčiny a následky*. Všeň: Grimmus, 2009. 156 s. ISBN 978-80-902831-1-4.

IZÁK, Vratislav. *Fiskální politika*. Praha: Oeconomica, 2005, 209 s. ISBN 80-245-0976-8.

SAMUELSON, Paul Anthony a William D. NORDHAUS. *Ekonomie*. 18. vyd. [z anglického originálu přeložil kolektiv autorů vedených Martinem Gregorem] Praha: NS Svoboda, 2007. 775 s. ISBN 978-80-205-0590-3.

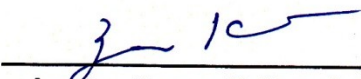
Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

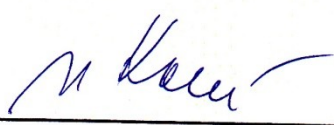
Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Milan Kaštan**

Datum zadání: 23.11.2012

Datum odevzdání: 10.05.2013

doc. Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení o samostatném vypracování bakalářské práce

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Současná fiskální politika USA pod vlivem ekonomické krize* vypracovala samostatně pod vedením Ing. Milana Kaštana, a uvedla v ní všechny použité literární a jiné odborné zdroje v souladu s právními předpisy a vnitřními předpisy Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava.

V Ostravě dne 9. května 2013

vlastnoruční podpis autora

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce Ing. Milanu Kaštanovi za odborné vedení a cenné rady a připomínky, které mi pomohly při zpracování této bakalářské práce.

Obsah

1 Úvod.....	5
2 Teoretické aspekty fiskální politiky	7
2.1 Nízká nezaměstnanost jako cíl fiskální politiky	8
2.1.1 Náklady vyvolané nezaměstnaností.....	11
2.2 Fiskální politika a ekonomický růst	12
2.3 Státní rozpočet jako hlavní nástroj fiskální politiky	13
2.3.1 Americký federalismus a jeho systém veřejných rozpočtů	14
2.3.2 Rozpočet na federální úrovni.....	16
2.3.3 Rozpočty státní a lokální úrovně	17
2.3.4 Mezistátní vztahy.....	18
2.3.5 Rozpočtový proces USA	18
2.4 Daňová soustava Spojených států amerických	19
2.4.1 Daň na sociální zabezpečení.....	21
2.4.2 Daň z individuálních příjmů	21
2.4.3 Daně z příjmu korporací	21
2.4.4 Daně z majetku	21
2.4.5 Daně ze spotřeby	22
2.4.6 Poplatky jako zdroj příjmů	22
2.5 Sociální zabezpečení	22
2.5.1 Sociální program	24
2.6 Zdravotní péče.....	24
2.7 Školství.....	25
2.8 Vliv fiskální politiky na hospodářský cyklus.....	26
2.9 Omezení fiskální politiky.....	28
2.10 Fiskální politika a finanční krize.....	29

3	Vliv ekonomické krize z roku 2008 na fiskální politiku USA.....	30
3.1	Vliv na příjmy federálního rozpočtu	30
3.2	Vliv na výdajovou stránku federálního rozpočtu	31
3.3	Vývoj salda federálního rozpočtu	33
3.4	Veřejný dluh.....	36
3.5	Vývoj ostatních veličin	37
4	Opatření fiskální politiky a možnosti řešení negativních dopadů krize	40
4.1	Možné způsoby řešení dopadů současné finanční krize	41
4.2	Prevence vzniku další krize.....	43
4.3	Konkrétní ekonomická opatření vlády Spojených států v reakci na současnou ekonomickou krizi	46
4.4	Změna celého systému	51
5	Závěr	53
	Seznam zdrojů.....	55

1 Úvod

Spojené státy americké hrají důležitou roli ve světovém dění, jak z politického, tak také z ekonomického hlediska, což se například projevilo prostřednictvím současné globální ekonomické krize. Právě z těchto důvodů jsem si jako téma své bakalářské práce zvolila fiskální politiku Spojených států amerických pod vlivem současné ekonomické krize.

Cílem této bakalářské práce je zhodnotit vliv finanční krize z roku 2008 na fiskální politiku prováděnou současnou vládou Spojených států amerických, zhodnotit účinnost této politiky v souvislosti s hospodářskými dopady krize a případně navrhnout vlastní řešení pokrizových problémů.

Metodologie této práce je založena na deskripci a analýze odborných informací a historických dat, které souvisí s ekonomickým vývojem Spojených států, především v letech 2007 až 2013.

V první části práce jsou obsaženy teoretické aspekty fiskální politiky. Hned v úvodu této části je stručně popsána historie významu fiskální politiky, následována obecnou charakteristikou cílů a nástrojů. V jednotlivých podkapitolách jsou podrobněji popsány cíle politiky, konkrétně nízká nezaměstnanost a stabilní ekonomický růst, a nástroje, konkrétně státní rozpočet, v rámci kterého je více přiblížen federální systém amerických rozpočtů a americký rozpočtový proces, a také některé příjmové a výdajové položky federálního rozpočtu. Konkrétně je zde vysvětlen daňový systém Spojených států včetně seznámení se základními daněmi, a výdajové stránky rozpočtu jsou zde stručně popsány výdaje na programy sociálního zabezpečení, programy na zdravotní péči a školství. Dále je součástí první části vysvětlení vlivu jednotlivých typů fiskální politiky na hospodářský cyklus, omezení fiskální politiky a vztahu mezi fiskální politikou a krizí obecně.

Ve druhé části práce je stručně popsán vývoj ekonomiky Spojených států v posledních letech, a to prostřednictvím tabulek a grafů. Zejména je tato kapitola zaměřena na vývoj příjmů a výdajů včetně jejich základní skladby, deficitu státního rozpočtu, a také na vývoj veřejného dluhu ve srovnání s vývojem hrubého domácího produktu. Je zde také ukázán vývoj nezaměstnanosti, hrubých investic, domácích úspor a počtu obyvatel nacházejících se pod hranicí chudoby.

V poslední kapitole se nachází stručný popis vzniku současné ekonomické krize, následované obecnými možnostmi, jak řešit její dopady. Dále je zde popsán obecný způsob prevence vzniku dalších podobných krizí, je zde vysvětlen názor některých ekonomů, že tato krize není ekonomická, nýbrž že se jedná o krizi systému jako celku a na závěr jsou zde ukázány konkrétní kroky současné americké vlády, jakožto reakce na krizi, včetně mých komentářů a návrhů řešení v případě nesouhlasu s těmito kroky.

2 Teoretické aspekty fiskální politiky

Původně bylo hlavním úkolem fiskální politiky získávat a shromažďovat finanční prostředky pro krytí výdajů vlády, až do 30. let 20. století nehrála významnější aktivní roli, protože v teorii i praktické politice byla uplatňována myšlenka „laissez-faire“. Poté však pod tlakem problémů vyvolaných Velkou světovou hospodářskou krizí, došlo k výrazné změně postavení fiskální politiky, kdy se stala aktivním ekonomickým činitelem. Tento posun v úloze fiskální politiky však neznamena, že se její původní úkol, shromažďovat prostředky pro vládu, změnil, pouze k tomuto úkolu přibýly úkoly nové (Jurečka, 2009). V 21. století fiskální politikou rozumíme využívání vládních výdajů, daní, cel, pravidel amortizace apod., jakožto nástrojů k alokaci zdrojů mezi soukromý a veřejný sektor, ovlivnění příjmů obyvatel a tím i jejich spotřeby a vytvoření pobídky pro investiční a další ekonomické rozhodování (Samuelson, 2007). V následujících podkapitolách jsou stručně vymezeny její základní aspekty a omezení, definujeme pojem státní rozpočet a přiblížen systém rozpočtů Spojených Států, dále je zde přiblížena daňová soustava USA, americké školství, systém sociálního zabezpečení a zdravotnictví. Nakonec je vysvětlen vztah mezi krizí a fiskální politikou.

Současné funkce vlády můžeme rozdělit na mikroekonomické a makroekonomické. V makroekonomické rovině fiskální politika plní funkci alokační a redistribuční. Význam alokační funkce spočívá vevynakládání s vládními finančními prostředky a ovlivňování umístění výrobních faktorů. Redistribuční funkce spočívá v přerozdělování peněžních prostředků takovým způsobem, kterým by vláda zmírnila nerovnosti v tržním rozdělování důchodu. Co se makroekonomické roviny týče, je důležitá zejména funkce stabilizační, jejíž podstata spočívá v uzavírání recesní nebo inflační mezery pomocí změn v příjmech a výdajích vlády (Jurečka, 2009).

Pomocí nástrojů fiskální politiky (výdaje státního rozpočtu, daně, cla atd.), dosahuje vláda stanovených cílů, mezi které patří:

- udržování nízké nezaměstnanosti a stabilního ekonomického růstu spolu se zachováním vyrovnané platební bilance a nízké a stabilní inflace,
- tlumení výkyvů hospodářského cyklu (Kliková, 2000).

Fiskální politika může mít za následek účinek expanzivní nebo restriktivní. Expanzivní fiskální politika se provádí v případě, kdy se ekonomika nachází v recesní mezeře. V tomto případě se snaží vláda ekonomiku oživit stimulací nedostatečné agregátní

poptávky, což provádí například zvyšováním vládních výdajů či snižováním daní. Restriktivní fiskální politika se provádí například při protiinflačním snažení s cílem omezit agregátní poptávku a to pomocí navýšení daní či snížení vládních výdajů(Jurečka, 2009).

Dle toho, zda jsou výše a struktura příjmů a výdajů státního rozpočtu výsledkem jednorázových rozhodnutí či vývoje ekonomiky, rozlišujeme dva druhy nástrojů, které fiskální politika využívá:

- diskreční (záměrná) opatření, která představují jednorázová rozhodnutí vlády přijímána s ohledem na momentální makroekonomickou situaci. Jedná se například o změny daňových sazeb či stanovení výše vládních výdajů v určité kapitole státního rozpočtu(Jurečka, 2009). Mezi záměrná opatření dále patří také změny ve struktuře státního rozpočtu, veřejné projekty zaměstnanosti apod. (Kliková, 2010),
- vestavěné stabilizátory představují taková opatření, která po jejich zavedení v hospodářství působí automaticky bez dalších dodatečných zásahů státu, a zmírňují tak cyklické výkyvy v ekonomice. Typickými příklady vestavěných stabilizátorů jsou systém progresivního zdanění příjmů či transferové platby v podobě pojištění a podpor v nezaměstnanosti(Jurečka, 2009).Dále jimi také mohou být subvence k cenám zemědělské produkce či státní výkup zemědělských přebytků(Kliková, 2000).

Tento typ stabilizátorů působí v období ekonomického růstu automaticky restriktivně, zatímco v období poklesu působí expanzivně(Kliková, 2000).

Spojené státy si cíle fiskální politiky vytyčily v roce 1946 v Zákoně o zaměstnanosti (EmploymentAct), ve kterém je ustanoveno, že je federální vláda zodpovědná za podporu maximální zaměstnanosti, kupní síly obyvatelstva a hospodářské produkce, kdy se priority těchto tří cílů za uplynulá období různě měnily(Samuelson, 2007).

2.1 Nízká nezaměstnanost jako cíl fiskální politiky

Při hodnocení ekonomické aktivity země používají ekonomové mnoho různých ukazatelů. Nejsledovanějším z nich je míra nezaměstnanosti. Míra nezaměstnanosti je klíčovým ukazatelem sledujícím situaci na trhu práce a vyjadřuje procento lidí, kteří

práci nemají, ale aktivně si ji hledají, tedy chtějí pracovat. Počítá se jako podíl nezaměstnaných na celkovém počtu pracovních sil, tzv. „ekonomicky aktivní obyvatelstvo“ (Frank, 2003). Hledání práce je nutným znakem nezaměstnaného (Holman, 2005). Oficiální míra nezaměstnanosti však skutečnou míru nezaměstnanosti podhodnocuje a to tím, že se mezi nezaměstnané nepočítají tzv. odrazení pracovníci a pracovníci s nuceně zkráceným úvazkem. Proto se v posledních letech publikují speciální míry nezaměstnanosti, které zahrnují odhady i těchto pracovníků. Za definici a měření nezaměstnanosti je ve Spojených státech zodpovědný Úřad pro statistiku práce (Bureau of Labor Statistics). Tento úřad každý měsíc oslovuje zhruba 60 000 náhodně vybraných domácností, jejichž každý člen starší 16 let je následně zařazen do jedné ze tří kategorií: zaměstnané osoby, za které se člověk považuje, pokud v předchozím týdnu pracoval, nezaměstnané osoby, pokud v předchozím týdnu nepracoval, a osoby nezahrnuté do pracovních sil, mezi které se zahrnují lidé, kteří v uplynulém týdnu nepracovali a v uplynulých čtyřech týdnech ani práci nehledali (Frank, 2003). Pro tyto osoby také používáme termín „ekonomicky neaktivní obyvatelstvo“. Nezaměstnanost můžeme dále dělit, a to na několik základních druhů. Podle příčin, které ji vyvolávají, rozlišujeme nezaměstnanost frickční, strukturální a cyklickou. Dále zde máme dobrovolnou a nedobrovolnou nezaměstnanost (Holman, 2005).

Cílem politiky na trhu práce je umožnit každému práceschopnému jednotlivci zaměstnání, dosáhnout humanizace pracovního procesu a přijatelných pracovních podmínek. Tuto politiku lze rozdělit na politiku perspektivní, která je založena na vytváření pracovních míst, a retrospektivní, která spočívá v pomoci nezaměstnaným. Stát může také přijímat celou řadu dílčích opatření, která bezprostředně ovlivňují nabídku pracovních sil, například se může jednat o změnu délky povinné školní docházky, změnu zákonné délky pracovní doby, změnu délky dovolené, počtu dní pracovního volna a pracovního klidu v roce, změnu délky mateřské dovolené, regulace vývozu a dovozu pracovních sil, změnu věkové hranice a ostatních podmínek pro přiznání starobního důchodu, či stanovení minimální mzdy (Urban, 1994).

Důležité je politiku práce zakotvit v soustavě zákonodárství. Tento základní soubor nástrojů regulace trhu práce upravuje skutečnosti, jako je zákonná délka pracovní doby, nárok na dovolenou či postup v případě nemoci či těhotenství, zákonné

lhůty a jiné podmínky v případě propuštění, normy upravující bezpečnost a hygienu práce apod. (Urban, 1994)

Frikční nezaměstnanost je způsobena životním cyklem obyvatelstva a je spojena se stěhováním obyvatel z jednoho regionu do druhého, s hledáním prvního zaměstnání absolventy či hledáním nového a více vyhovujícího pracovního místa apod. Tato nezaměstnanost je krátkodobá a je ekonomice prospěšná, protože vyjadřuje pružnost trhu práce a díky ní dochází k optimální alokaci pracovní síly, což pomáhá zvyšovat společenskou efektivnost (Jurečka, 2010). Strukturální nezaměstnanost vzniká především kvůli změně odvětvové struktury ekonomiky, díky čemuž dochází ke změnám v požadavcích na kvalifikaci, což vyvolává zájem po jiném typu pracovníků, než kteří se na pracovním trhu nabízejí (Kadeřábková, 2003). Lidé tak přicházejí o zaměstnání a zároveň jsou jim nabízena pracovní místa, která však vzhledem ke své kvalifikaci nemohou získat, což může vláda částečně řešit např. pomocí rekvalifikace (Vlček, 2003). Stát může přispívat firmám a organizaci rekvalifikačních kurzů, hradit nezaměstnaným účast na těchto kurzech, nebo je může organizovat sám. Významnou pomocí může být také podpora prostorové mobility pracovních sil, například pomocí výstavby sociálních bytů v rozvojových regionech, poskytováním příspěvků na stěhování či příspěvků pracovníkům odloučeným od rodin v důsledku zaměstnání mimo místo bydliště, apod. (Urban, 1994). Někdy může být strukturální nezaměstnanost dána technickým pokrokem, kdy jsou lidé nahrazováni stroji. Tuto situaci nazýváme „technologickou nezaměstnaností“. Strukturální nezaměstnanost je dlouhodobým typem nezaměstnanosti a je velmi obtížné ji odstranit, proto je z hlediska dopadu na ekonomiku a sociální sféru považována za nejzávažnější (Jurečka, 2010). Cyklická nezaměstnanost vzniká v důsledku hospodářského cyklu, kdy je způsobena poklesem nebo propadem hospodářské aktivity a ekonomika se nachází v období tzv. recese. Během tohoto období ztrácejí pracovníci ve všech odvětvích ekonomiky zaměstnání více méně stejně. V období ekonomického růstu, tzv. konjunktury, jsou však opět přijímáni do zaměstnání (Vlček, 2003). Samostatně stojícím typem nezaměstnanosti je sezonní nezaměstnanost, která je vyvolána střídáním ročních období. Tento typ nezaměstnanosti je příznačný pro ta odvětví ekonomiky, která jsou silně ovlivněna klimatickými podmínkami, tedy ročním obdobím. Jako příklad si můžeme uvést tzv. turistický průmysl či stavebnictví, zemědělství apod. (Jurečka, 2010).

Významným nástrojem státní politiky na trhu práce může být expanze státního sektoru, které je dosahováno pomocí státních investic nebo vytvářením nových pracovních míst ve státní správě, v ozbrojených a bezpečnostních službách, ve státním školství, státních sociálních službách apod. Pro zaměstnanost ve státním sektoru je charakteristické to, že nepodléhá cyklickým výkyvům jako zaměstnanost v sektoru soukromém, a tím výrazně přispívá ke stabilitě celkové zaměstnanosti v ekonomice. Specifický případ poptávky státu na trhu práce představují tzv. veřejné práce, kdy stát sám nebo zprostředkovaně vytváří uměle zaměstnanost, jejichž produktem bývá obvykle nějaký veřejný statek. Nejčastěji se jedná o výstavbu, opravu a údržbu silnic a dálnic, o výsadbu, úpravu a údržbu parků, opravu a údržbu ulic a náměstí apod. Pro politiku veřejných prací však bývá charakteristické to, že jejím primárním cílem není produkce statků, ale sama tvorba zaměstnanosti (Urban, 1994).

2.1.1 Náklady vyvolané nezaměstnaností

Nezaměstnanosti může vyvolávat (a vyvolává) ekonomické, psychologické a sociální náklady. Psychologické náklady pociťují především sami nezaměstnaní, kdy mohou kvůli dlouhým obdobím nezaměstnanosti trpět depresemi. Sociální náklady jsou způsobeny případným nárůstem kriminality a jinými společenskými problémy, kdy náklady vznikajícími z těchto následků nezaměstnanosti nese společnost jako celek, protože musí vynakládat více veřejných finančních prostředků, aby se jim čelilo. Ekonomické náklady vyvolané nezaměstnaností mohou být například ztráta produkce kvůli nevyužití pracovní síly, kdy je problémem také snižování pracovních dovedností nezaměstnaných, znehodnocování jejich tzv. lidského kapitálu. Nezaměstnaní lidé také přestávají platit daně a pobírají různé dávky a státní podpory v nezaměstnanosti, což vede ke zvyšování deficitu státního rozpočtu (Frank, 2003).

Nezaměstnanost se stává problémem zejména v dnešních dobách, kdy se v důsledku stále přetrvávající Finanční krize zvyšuje počet nezaměstnaných osob a především narůstá délka jejich nezaměstnanosti. Významná část nezaměstnaných je bez práce déle jak šest měsíců, což často vede, kromě následků popsaných výše, k tomu, že je potenciální zaměstnavatelé považují za nezaměstnatelné a tudíž jim často ani nedají k práci příležitost.

2.2 Fiskální politika a ekonomický růst

Hrubý domácí produkt (anglicky Gross Domestic Product) je základním makroekonomickým ukazatelem, který vládě (a ostatním domácím či zahraničním institucím) podává informace o ekonomickém růstu, aktivitě a ekonomické úrovni země. Tento makroekonomický agregát je tokovou veličinou, neboť měří produkci výrobků a služeb za časové období. Nejjednodušeji a zároveň nejpřesněji se dá definovat takto: „*Hrubý domácí produkt je součtem peněžních hodnot finálních výrobků a služeb, vyprodukovaných během jednoho roku výrobními faktory alokovanými (umístěnými) v dané zemi bez ohledu na to, kdo tyto faktory vlastní.*“ Z definice tedy vyplývá, že do výpočtu hrubého domácího produktu nezahrnujeme meziprodukty, aby nedošlo k opakovanému započítávání hodnoty a tím pádem také k nadhodnocení tohoto makroekonomického ukazatele (Jurečka, 2009, str. 8). K měření hrubého domácího produktu jsou používány tři základní metody:

- výrobová metoda, kdy se domácí produkt rovná souhrnu všech přidaných hodnot v ekonomice,
- výdajová metoda, kdy se domácí produkt rovná agregátním výdajům, tzn. součtu spotřeby, investic, vládních výdajů a čistého exportu,
- a metoda důchodová, kdy se domácí produkt rovná agregátním důchodům. Tato metoda je založena na poznatku, že každý výdaj je něčím důchodem. Pro zjištění hrubého domácího produktu tedy sečteme veškeré mzdy, úroky, zisky, amortizace, nepřímé daně, příjmy ze samozaměstnání a renty (Holman, 2010).

Měření domácího produktu však má jisté nedokonalosti. Je to statistický ukazatel, tudíž zahrnuje pouze výrobky a služby prodávané a kupované na trzích, protože pouze ty dokáže statistika podchytit. Nezahrnuje tedy výrobky a služby, které lidé vyrábějí pro vlastní potřebu, nebo protislužby. Nezachycuje tedy tzv. stínovou, šedou ekonomiku (Holman, 2005).

Zvyšování ekonomického růstu v krátkém období dochází pomocí stimulace růstu agregátní poptávky, zejména pomocí zvyšování vládních výdajů či podporou exportu. Tento způsob úzce souvisí s hospodářským cyklem a expanzivní fiskální politikou. Takovýto extenzivní způsob stimulace růstu hrubého domácího produktu však není dlouhodobě udržitelný. Proto by se vláda měla spíše zaměřovat na investice do zkvalitnění školství, infrastruktury či zdokonalování technologií a vědeckých výzkumů,

nebo zlepšování životního prostředí – tzn. zvýšení konkurenceschopnosti státu a posunu hranice produkčních možností ekonomiky (Jurečka 2010).

2.3 Státní rozpočet jako hlavní nástroj fiskální politiky

Státní rozpočet představuje základní nástroj vlády k uskutečňování své fiskální politiky. Každoročně se sestavuje a schvaluje pro následující rozpočtové období a obsahuje plánované veřejné výdaje a očekávané daňové příjmy. Rozpočet může být schválen buď jako přebytkový, kdy předpokládané příjmy převyšují předpokládané výdaje, vyrovnaný, kdy se příjmy výdajům rovnají (což je zejména na federální úrovni vzácný jev), či jako deficitní, kdy předpokládané výdaje převyšují předpokládané příjmy. V současné době jsou nejčastějším případem deficitní státní rozpočty (Samuelson, 2007) a můžou být rozděleny dle toho, zda je deficit způsoben především vládou či změnou reálného produktu, na:

- pasivní (cyklický) deficit, který odráží automatické změny ve výši příjmů a výdajů v důsledku cyklických výkyvů reálného produktu, a který signalizuje, že v ekonomice fungují vestavěné stabilizátory (tento druh deficitu je zcela přirozený a není nebezpečný),
- aktivní (strukturální) deficit, který je způsoben expanzivní rozpočtovou politikou či diskrečními opatřeními na povzbuzení agregátní poptávky,
- a skutečný deficit, který představuje součet aktivní a pasivní složky deficitu státního rozpočtu (Kliková, 2000).

Deficity mohou být děleny také podle toho, zda obsahují úroky, a to na primární (bezúrokový) deficit, který vzniká během rozpočtového období, a celkový deficit, který je součtem primárního deficitu a úroků. Deficit státního rozpočtu může být hrazen několika způsoby, a to například:

- dluhovým krytím deficitu, kdy vláda za účelem krytí deficitu vydá státní cenné papíry (dluhopisy) (Kliková, 2000);
- peněžní krytí deficitu, tzv. monetizace dluhu¹ (Izák, 2008), v rámci kterého vláda požádá centrální banku o úvěr, který následně použije ke krytí deficitu (tento

---

¹ FED monetizuje deficit prostřednictvím koupí části dluhu prodaného ministerstvem financí. Ve Spojených státech je na rozdíl od jiných zemí centrální banka nezávislá na ministerstvu, tudíž se může samostatně rozhodnout, zda dluh monetizovat či nikoliv (Izák, 2008).

způsob bývá zakázán či omezen zákonem, v České republice může vláda tímto způsobem krýt krátkodobě 5 % z příjmu rozpočtu);

- prodej státních aktiv např. prostřednictvím privatizace;
- zvyšování daňové zátěže, popř. zavedením nových daní;
- krytí deficitu přebytkem z minulých let, což představuje nejméně častý případ krytí(Kliková, 2010).

Je důležité rozlišovat pojmy státní deficit a státní dluh. Státní (také vládní) deficit je tedy výsledkem konání minulé vlády (výsledkem minulé fiskální politiky), tzn. státní dluh je tvořen závazky vlády(Kliková, 2010). Veřejný dluh je kromě vládního dluhu tvořen také dluhem místních rozpočtů, mimorozpočtových fondů a dluhem zdravotních pojišťoven(Němcová, 1997).Důležité je také rozlišovat pojmy deficit a veřejný dluh. Veřejný dluh představuje momentální hodnotu veškerých závazků veřejného sektoru (dlouhodobý pohled), zatímco deficit označuje přírůstek nových závazků za určitou dobu, právě například v důsledku vyšších vládních výdajů než příjmů (krátkodobý pohled) (Samuelson, 2007).Veřejný dluh můžeme být členěn na:

- čistý a hrubý veřejný dluh, kdy čistý dluh představuje tzv. hrubý dluh (celkové závazky státu) snížený o jeho pohledávky;
- vnitřní a vnější veřejný dluh, kdy záleží na tom, zda vlastní státní obligace domácí či zahraniční subjekt (Kliková, 2000).

2.3.1 Americký federalismus a jeho systém veřejných rozpočtů

Federalismus je typ vládního systému, ve kterém je jedno území kontrolováno dvěma či více vládními úrovněmi. (LegalInformation Institute, 2013) Američané mají tři úrovně vlády, a to federální (dvě komory Kongresu – Sněmovna reprezentantů a Senát, Nejvyšší soud, prezident), státní (50 jednotlivých států Unie) a lokální (určitá města), což má za následek tzv. fiskální federalismus, který představuje rozdělení fiskálních odpovědností mezi tyto různé úrovně vlád.

Otázky ohledně pravomocí jednotlivých úrovní jsou často spojovány s ekonomickými otázkami, které se především zabývají tím, jak efektivně budou prostředky na různé veřejné politiky využity v závislosti na tom, která vládní složka je bude realizovat a financovat(Růžička, 2008). Systém není zcela jasně vymezen, ale v zásadě se federální vláda zabývá aktivitami v zájmu celé země, jako jsou např. výdaje

na obranu či zahraniční záležitosti, státní budují dálnice či se starají o univerzitní systém a místní vlády obstarávají základní vzdělání, bezpečnost na ulicích apod. Rozhodování o výdajích by měla být do konkrétních vládních úrovní alokována podle konečného dopadu příslušných rozhodnutí(Zimmerman, 2008).

Vůdčí (centrální) role federální úrovně vlády je poměrně nedávným jevem, kdy do 20. století byla nejdůležitější vládní úroveň lokální. Dříve se federální vláda starala pouze o obranu, placení úroků státního dluhu a financování několika veřejných projektů. Většina jejích daňových příjmů pocházela ze spotřební daně, avšak kombinace válek a růst potřeby programů typu sociální zabezpečení či zajištění zdravotní péče zvýšily výdaje natolik, že byla roku 1913 zavedena národní daň z příjmu(Samuelson, 2007).

I přes silné protifederální snahy republikánů nemůže být v uplynulých desetiletích pozorováno výraznější oslabení federální politické moci ve prospěch států. Právě naopak, od nástupu George W. Bushe do prezidentského úřadu a především po událostech 11. září 2001, moc federální vlády roste, a to nejen v důsledku opatření reagujících na teroristické útoky(Singh, 2003).

Rozpočet na federální úrovni je do velké míry oddělen od rozpočtu států a dále od místních rozpočtů, avšak jsou spojeny pomocí přesunů finančních prostředků v podobě různých dotací (grantů), kdy s finančními prostředky od vyšší úrovně přichází i různé požadavky či omezení v souvislosti s jejich nakládáním. Tím se dotace stávají jedním z nástrojů, díky kterým může vyšší vládní úroveň prosazovat své priority bez nutnosti přímého zásahu v dané oblasti(Zimmerman, 2008). Jednotlivé zákony přijímané federálním Kongresem však nesmí omezovat práva jednotlivých států. V opačném případě je může Nejvyšší soud prohlásit za protiústavní, jako např. ve věci „United States v. Lopez“, ve kterém roku 1995 prohlásil neplatnými části federálního zákona, který zakazoval nošení zbraní do škol. Rozhodl takto z důvodu, že federální Kongres překročil svoji legislativní pravomoc ve vztahu k jednotlivým státům(Růžička 2008).

Je nutné podotknout, že kromě federálního, státních a lokálních rozpočtů jsou také velmi důležité některé mimorozpočtové fondy, jako například Svěrenecký fond sociálního zabezpečení, Medicaid, Medicare či TRICARE(Ulbrich, 2011). Tyto

mimorozpočtové fondy jsou buď plně spravovány a financovány centrální vládou, či ve spojení centrální vlády s jednotlivými státy.

2.3.2 Rozpočet na federální úrovni

Federální rozpočet je hlavním a také největším rozpočtem fiskální soustavy Spojených států amerických, kdy jeho výdaje tvoří až dvě třetiny celkových veřejných výdajů. Ne vždy tomu tak však bylo. Na začátku 20. století se však na výdajích nejvíce podílely místní rozpočty, a to až z 60 % (Gruber, 2011). Výše federálních výdajů tedy neustále roste a podle odhadů by měl tento trend následovat i v několika dalších letech. Výše příjmů v několika posledních letech přestává být vůči těmto výdajům dostačující. Deficity sice nejsou pro americkou ekonomiku ničím novým, zejména kvůli rozsáhlým vojenským výdajům během válek, avšak v poslední době se stalo běžným udržovat deficity i v době míru. Na začátku 20. století Spojené státy udržovaly stabilní fiskální politiku a federální vláda dokonce vykazovala rozpočtový přebytek, postupem času se však jejich rozpočtové chování začalo měnit, což vedlo k rozpočtovému deficitu, který se v posledních letech nebyvale zvýšil, také kvůli ekonomické krizi (Samuelson, 2007).

Z tohoto fondu jsou hrazeny základní operace vlády (Ulbrich, 2011). Největší výdajovou položkou jsou výdaje na sociální zabezpečení a podporu v nezaměstnanosti, další velkou položku představují výdaje na zdravotní péči, a téměř 20 % z výdajů federálního rozpočtu jde na národní obranu. Zbytek výdajů představují dotace nižším vládním úrovním (Executive Office of the President of the United States, 2013).

Příjmy tvoří individuální daně z příjmu, dále pak příspěvky na sociální pojištění a penzijní příjmy, zbylá část pochází zejména z výnosu daní z příjmu firem a ze spotřební daně (Ulbrich, 2011). Je zajímavé, že v minulosti (konkrétně rok 1960) tvořila daň z příjmu firem mnohem větší procento příjmů federálního rozpočtu (Gruber 2011). Více než 60 % všech daňových příjmů je odváděno na federální úroveň, cca čtvrtina na úroveň státní a přes 10 % na místní úroveň. Výnosy daně z příjmu a příspěvky na sociální pojištění se stávají především federálním zdrojem, výnos z prodejní daně je zdrojem států a příjmy z majetkových daní jdou hlavně na místní úroveň (Musgrave, 1994).

2.3.3 Rozpočty státní a lokální úrovně

Spojené státy americké jsou federací skládající se z padesáti politicky a legislativně nezávislých států a hlavního města Washingtonu D.C., kdy každý ze států má také svůj vlastní rozpočet, který je do určité míry nezávislý na rozpočtu federálním, kdy je jejich závislost dána objemem dotací z federálního rozpočtu. Jednotlivé pravomoci států jsou uvedeny v Desátém dodatku americké Ústavy, který říká, že veškeré pravomoci, které nejsou přiděleny federální vládě nebo výslovně vyloučeny z působnosti států, jsou státům ponechány (Zimmerman, 2008).

Hlavní rozdíl mezi federálním rozpočtem a rozpočty státními je požadavek vyrovnaného rozpočtu u všech států s výjimkou Vermontu, kdy tento požadavek není ve všech státech určen stejně přísně. V některých státech stačí, aby byl rozpočet vyrovnaný, v jiných nesmí výdaje překročit určenou výši prostředků pro daný rozpočtový rok (Gruber, 2011).

Rozpočty států byly ve svém souhrnu po dlouhou dobu přebytkové, ale s ekonomickou krizí došlo k obratu. Vzhledem k tomu, že státy mají určitou povinnost mít vyrovnaný rozpočet, přináší pro ně ekonomická krize značný tlak na udržení rozpočtové rovnováhy. Pro případ nevyrovnaného rozpočtu státy vytváří rezervní fondy, jejichž standardní výše odpovídá zhruba 5 % výdajů, avšak jejich skutečná výše závisí na rozhodnutí jednotlivých států (National Conference of State Legislatures, 2010).

Hlavními prioritami států jsou především vzdělání, které představuje více jak třetinu výdajů rozpočtů, dále veřejný blahobyt, ekonomický rozvoj, rozvoj dopravní infrastruktury a řešení problémů z oblasti životního prostředí. Příjmy státních rozpočtů jsou z největší části tvořeny dotacemi z federálního rozpočtu a vlastními, většinou daňovými příjmy (zejména daně z prodeje, daně z příjmu, dále pak daně z příjmu firem a ostatní daně) a různými poplatky (Executive Office of the President of the United States, 2013). Zajímavý je nárůst objemu dotací z federálního rozpočtu oproti minulosti (konkrétně rok 1960), kdy tento federální dotace narostly na více než dvojnásobek. Obecně se předpokládá, že tento trend bude i nadále pokračovat (Gruber, 2011).

Vlády, které jsou občanům nejbližší a pomocí svých rozpočtů přímo ovlivňují jejich každodenní život, nazýváme místními vládami. Místní vlády jsou omezeny státními právními předpisy a jsou závislé na finančních podporách z jejich rozpočtů. Státní a místní vlády sdílejí odpovědnost v mnoha oblastech, například ve výstavbě

dálnic státního dluhu asi dvě třetiny nákladů místními vládami zbylou třetinu. Výdaje těchto rozpočtů z největší části představují vzdělání, dále pak policejní a požární ochrana, doprava, sociální služby a bydlení, úroky z dluhu či výdaje na státní správu. Co se příjmové stránky týče, jsou nejdůležitější položkou dotace (především státní), dále daně z majetku, různé poplatky a příjmy z poskytování služeb, daně z prodeje, ostatní daně a nepatrnou část tvoří také daně z příjmu (Ulbrich, 2011).

Důležité je podotknout, že státní a místní vlády obvykle vedou rozpočet zvlášť pro provozní výdaje a na kapitálové projekty (Ulbrich, 2011).

2.3.4 Mezistátní vztahy

Vztahy rozpočtů federálního, státních a lokálních představují vertikální dimenzi amerického federalismu, naproti tomu vztahy mezi jednotlivými státy představují dimenzi horizontální. Tyto mezistátní vztahy jsou většinou kooperativní, což je vyjádřeno velkým množstvím uzavíraných dohod. Tyto dohody a smlouvy však mohou být uzavírány pouze za souhlasu Kongresu, aby se tak předešlo případnému útoku proti federaci (Zimmerman, 2008). Je také dáno Ústavou, že federální daně musí být ve všech státech jednotné, a zakazuje státům ukládat cla a vývozní daně a vyžaduje, aby zdanění států respektovalo principy stejného postupu a ochrany. V minulosti se v souvislosti s principem stejné ochrany se objevily názory, aby státy poskytovaly všem občanům rovnocenné vzdělání. Tato problematika je doteď hojně diskutována (Musgrave, 1994) a vyskytuje se snaha ji řešit, konkrétně například prostřednictvím zákona „No Child Left Behind“ z roku 2001 (Ulbrich, 2011).

Ne vždy jsou však vztahy mezi státy bezproblémové. Existují mezi nimi různé konflikty, které mohou vést až k soudním sporům, často o daňové výnosy především z daně z majetku, elektrické energie, přírodního plynu či z daní uvalené na zboží pocházejícího z jiného státu, které odporují Ústavnímu zákazu vytváření jakýchkoliv mezistátních obchodních bariér (Zimmerman, 1996).

2.3.5 Rozpočtový proces USA

Způsob, kterým Kongres rozvíjí daňové a výdajové právní předpisy je řízen souborem specifických postupů ustanovených v kongresovém zákoně o rozpočtu z roku 1974 (Center on Budget and Policy Priorities, 2011), prostřednictvím něhož má být

posílena úloha Kongresu v rozpočtovém procesu(Musgrave, 1994). Jádrem zákona představuje požadavek, aby Kongres každý rok vypracoval usnesení o rozpočtu, ve kterém stanoví výdajová omezení a plán výše příjmů. Limity stanovené v rozpočtovém usnesení, doprovázeny pravidlem „pay-as-you-go“ (pravidlo průběžného financování), platí pro všechny daňové či výdajové předpisy vytvořené jednotlivými výbory, stejně jako případné změny na úrovni Bílého domu nebo Senátu(Center on Budget and PolicyPriorities, 2011).

Rozpočtový proces začíná předložením návrhu rozpočtu prezidenta ve spolupráci s Úřadem pro řízení a rozpočet OMB („Office of Management and Budget“) pro nadcházející fiskální rok (Musgrave, 1994) do prvního únorového pondělí, kdy tento návrh předkládá Kongresu. Fiskální rok začíná 1. října, v letech kdy dochází ke změně ve správě je rozpočet předložen později(Gruber, 2011). Do roku 1977 fiskální rok začínal 1. červencem, avšak Kongres zjistil, že je velmi obtížné vypracovat rozpočet v tak krátkém čase. Je však obecným pravidlem, že všech 50 amerických států včetně Washingtonu D.C. operují na základě fiskálního roku, který trvá od 1. července do 30. června. To znamená, že jejich legislativa musí fungovat poněkud rychleji než legislativa Kongresu a je obecně schopna sestavit rozpočet ještě před začátkem dalšího fiskálního období. Stovky místních správních celků prochází obdobným procesem, pro některé však fiskální období znamená kalendářní rok, pro jiné zase období od července do června, jiné si určují toto období dle vlastních potřeb(Ulbrich, 2011).

Prezidentův návrh rozpočtu, skládající se z příjmů různých vládních agentur, představuje detailní nástin politiky veřejné správy a priorit financování, a prezentace ekonomického výhledu nadcházejících let. Bílý dům a senát poté vypracují kongresové rozpočtové usnesení, plán rozpočtových činností nadcházejícího fiskálního roku a alespoň budoucích pěti let. Usnesení, které musí být připraveno k 15. dubnu, nevyžaduje prezidentův podpis, ale musí být schváleno senátem před začátkem legislativního zpracování rozpočtu(Gruber, 2011).

2.4 Daňová soustava Spojených států amerických

Jak již bylo řečeno, vláda k provádění fiskální politiky využívá především státní rozpočet, ať už se jedná o jeho příjmovou či výdajovou stránku. Příjmy vlády mohou mít formu půjček, poplatků nebo daní. Daně a poplatky mohou vlády vybírat bez toho,

aby je později musela splácet, naproti tomu půjčky musí splatit k určitému datu a v mezidobí musí platit úroky. Proto by právě daně měly představovat největší část zdrojů (Musgrave, 1994). Daně jsou děleny na dva typy – daně přímé a daně nepřímé. Přímé daně stát vybírá přímo na základě zjištění důchodových poměrů, zatímco nepřímé daně jsou součástí ceny zboží a služeb, placené poplatníkem. Rozdíl je také v tom, že přímé daně platí poplatník přímo, zatímco u daní nepřímých se takto děje prostřednictvím plátce. Daně jsou také konstruovány jakožto daně lineární, jejichž sazba je při různých velikostech zdaňovaného důchodu stejná, progresivní, jejichž sazba roste zároveň s růstem důchodu a daně degresivní, jejichž sazba při vzrůstajícím důchodu klesá (Jurečka, 2010).

Daně jsou tedy primárním zdrojem příjmů vlády, a jak se vyjádřil soudce Oliver Wendell Holmes (8. březen 1848 – 6. březen 1935), vyjadřují cenu, kterou platíme za civilizovanou společnost (Ulbrich, 2011). Daň v podstatě představuje přesun finančních prostředků od soukromého k veřejnému sektoru a je definována jako zákonem určená platba do veřejného rozpočtu (Jurečka, 2009). V 19. století pocházela největší část příjmů federální vlády z cel, kdy toto spoléhání se na nepřímé daně přetrvávalo až do První světové války (Musgrave, 1994). V dnešní době federální vláda získává nejvíce zdrojů z individuálních daňových příjmů. Další významnou položkou jsou daně ze mzdy, a poněkud menší část zastává daň z příjmů korporací. Velmi malý podíl má daň ze spotřeby (Gruber, 2011). Tuto změnu daňové soustavy umožnil rok 1913, kdy si vláda přijetím Šestnáctého dodatku otevřela cestu ke zdanění důchodů a cla tak ztrácela na významu a stala se téměř zanedbatelnou položkou v příjmech země (Musgrave, 1994).

Rozložení zdrojů daňových příjmů je na státní a lokální úrovni jiné. Na státní úrovni se nejvíce změnil podíl daně z majetku, kdy se během první poloviny století snížily příjmy z této daně z 53 % na pouhé 1 % (Musgrave, 1994). Dvěma hlavními příjmovými zdroji jsou daň z prodeje a místní daň z nemovitosti, dále individuální daňové příjmy. Pro Spojené Státy jako celek jsou však nejvýznamnější příjmy z daní z příjmů, následovány daní ze mzdy a daní ze spotřeby. Majetkové daně a daně z příjmu firem jsou zhruba na stejné úrovni (Gruber, 2011). Na lokální úrovni se skladba daňových příjmů za několik posledních desetiletí nezměnila, kdy převažuje daň z majetku, následována prodejní a důchodovou daní, které však mají pouze nepatrný podíl na příjmech (Musgrave, 1994). Dále si přiblížíme pět nejběžnějších typů daní.

2.4.1 Daň na sociální zabezpečení

Tato daň se odvádí z mezd a platů zaměstnanců, avšak zahrnují se zde také příjmy ze samozaměstnání (Ulbrich, 2011). Prostřednictvím těchto daní se především financuje program sociálního zabezpečení včetně programu Medicare (Gruber, 2011), kdy zaměstnanec i zaměstnavatel odvádí 1,45 % do Medicare svěřeneckého fondu a 6,2 % do OASDI svěřeneckého fondu (Old Age, Survivors', and Disability Insurance - Starobní, pozůstalostní a invalidní pojištění) (Ulbrich, 2011). Tato daň představuje druhý největší daňový příjem federálního rozpočtu (Gruber, 2011).

2.4.2 Daň z individuálních příjmů

Daň z individuálních příjmů je nejdůležitější daní na federální úrovni (Musgrave, 1994). Tato daň je hrazena z příjmů jednotlivců a také celkových příjmů domácností vzniklých v průběhu roku, (Gruber, 2011) a základním principem této daně je v podstatě myšlenka, že všechny příjmy poplatníka se sloučí v jediný „celkový důchod“. Daň z individuálních příjmů nezahrnuje pouze pracovní příjmy, ale zahrnuje širší rozsah příjmů, jako například výnosové úroky, dividendy, renty, autorská práva apod. (Musgrave, 1994). Tato daň představuje největší část z příjmů federálního rozpočtu. Zvláštní formou zdanění je zdanění příjmů z prodeje investičního majetku, jako jsou akcie, obrazy, domy apod. (Gruber, 2011).

2.4.3 Daně z příjmu korporací

Daň z příjmu korporací ukládá nejen federální vláda, ale také většina států (celkem 45 států včetně Kolumbijského Distriktu). Účelem samostatného zdanění korporací, nad rámec daní z příjmů jednotlivce, je zdanění příjmů vlastníkům kapitálu, které by jinak mohly uniknout z daně ze strany jednotlivců. Sazba daně z příjmu právnických osob nabývá hodnot v rozmezí 15 až 39 %, a 33 států používá proporcionální daňovou sazbu a 12 států používá daňovou sazbu progresivní (Ulbrich, 2011).

2.4.4 Daně z majetku

Daně z majetku patří mezi nejstarší daně ve Spojených Státech a platí se z aktiv držených jednotlivci či rodinami (Ulbrich, 2011), kterými jsou například půda,

umělecká díla, akcie apod. V této kategorii je také zahrnuta státní a lokální daň z nemovitosti a dědické daně (Gruber, 2011), avšak ve Spojených Státech představuje daň z majetku převážně daň z nemovitosti (Musgrave, 1994).

2.4.5 Daně ze spotřeby

Daně ze spotřeby jsou nejběžnější formou zdanění na světě, které se platí ze spotřeby jednotlivců, domácností a někdy i firem. Daně ze spotřeby jsou často vybírány ve formě daně z prodeje, kdy jsou placeny zákazníkem v okamžiku nákupu. Daně na vybrané výrobky, jako například cigarety nebo benzín, jsou nazývány spotřební daní. Spotřební daň zastává nevýrazný podíl na příjmech federálního rozpočtu.(Gruber, 2011).

2.4.6 Poplatky jako zdroj příjmů

Vláda se spoléhá na různé druhy poplatků jako na pomoc při financování služeb ve všech vládních úrovních, avšak nejdůležitější jsou pro státní a místní úroveň, kdy poplatky tvoří zhruba pětinu všech příjmů této úrovně. Pro federální vládu však poplatky představují poměrně malou část rozpočtových příjmů(Ulbrich, 2011).

2.5 Sociální zabezpečení

Sociální zabezpečení představuje poměrně novou funkci americké vlády. Většinu let americké historie byl hlavním cílem vlády vydávat státní finance na národní obranu(Gruber, 2011).Program sociálního zabezpečení vznikl v roce 1935 jako reakce na Velkou Depresi, během níž přišlo o celoživotní úspory mnoho starších lidí. Původně znamenalo sociální zabezpečení pouze penzijní systém, později v roce 1939 byly přidány vdovské a sirotčí důchody (OASI – Old Age and Survivors‘ Insurance) a v roce 1950 zvýhodnění pro zdravotně postižené (OASDI – Old Age, Survivors, and Disability). Ve výsledku je OASDI hybridem pojištění, důchodového spoření a redistribučního programu(Ulbrich, 2011).

Od této doby se výdajové priority vlády dramaticky změnily z národní obrany na obecný blahobyt. Sociální zabezpečení nyní představujevelkou část příjmů typické domácnosti starších lidí. Důležitou vládní výdajovou položku také tvoří výdaje na zdravotní péči, kterou momentálně představují dva vládní programy – program

Medicare a program Medicaid. Tato změna v zaměření vládních výdajů je jedna z nejzákladnějších změn ve veřejné správě Spojených států za posledních 50 let. Tento posun ve vládních výdajích okomentoval ekonom Paul Krugman tak, že volně řečeno, poválečná federální vláda je velký penzijní fond, který je shodou okolností také schopný mít armádu(Gruber, 2011). OASDI programy jsou financovány daní ze mzdy (Ulbrich, 2011). V rámci programu sociálního zabezpečení vláda také poskytuje pojištění v případě ztráty zaměstnání či zaměstnanecké kompenzace, které poskytují pojištění v případě pracovního úrazu(Gruber, 2011).

Sociální za zabezpečení v současné době čelí velké fiskální nerovnováze. V roce 1950 připadalo 12 obyvatel starších 65 let na 100 obyvatel v produktivním věku. V roce 2050 to bude více než 35 obyvatel nad 65 let připadajících na 100 obyvatel v produktivním věku. Tento nárůst je způsoben stárnutím tzv. generace baby-boomu, která se narodila po II. světové válce. Tato fiskální nerovnováha je způsobena třemi faktory najednou. První faktor je dramatické prodloužení naděje na dožití, což znamená, že jsou lidem důchodového věku mnohem déle vypláceny benefity. Druhým faktorem je snížení porodnosti, takže je zde méně pracovníků, kteří by financovali vzrůstající počet důchodců. Poslední faktor je dramatické zpomalení růstu mezd. Navíc systém sociálního zabezpečení stále nese tzv. zděděný dluh, který vznikl platbami první generaci příjemců. Jak tvrdí Gruber, bude pro výplatu důchodů během příštích 75 let potřeba 5,6 bilionu dolarů, na které vláda nebude mít peníze(Gruber, 2011).Protože je program sociálního zabezpečení programem na bázi „pay and go“, je poměr pracovník / důchodce centrem problémů, kterým tento systém musí čelit, a mladší pracovníci jsou nejisti ohledně toho, zda se na systém sociálního zabezpečení mohou spolehnout jako na část svých penzijních plánů(Ulbrich, 2011).

Reformovat program sociálního zabezpečení je však obtížné, protože je tento program největším zdrojem příjmů pro starší populaci ve Spojených Státech. Jakýkoliv pokus o reformu je vnímán jako snížení štědrosti tohoto programu a může se snadno stát předmětem pro politický útok. Proto se politici obávají provedení jakýchkoliv změn systému sociálního zabezpečení. I přesto je však vzhledem ke stávající situaci tento systém třeba reformovat(Gruber, 2011).

2.5.1 Sociální program

22. srpna 1996 podepsal prezident Bill Clinton Akt smíření osobní odpovědnosti a pracovní příležitosti „Personal Responsibility and Work Opportunity Reconciliation Act of 1996“ (PRWORA), mezi obyvatelstvem známější pod názvem zákon o sociální reformě (welfare reform law). Tento program má za úkol poskytovat hotovostní platby nízkopříjmové části obyvatel. Výdaje v rámci tohoto programu však nejsou vysoké, na svém vrcholu v roce 1994 činily pouze 1,7 % výdajů federálního rozpočtu a počet žadatelů v roce 2008 oproti tomuto datu poklesl téměř o tři čtvrtiny. Součástí tohoto programu je Dočasná pomoc potřebným rodinám „Temporary Assistance for Needy Families“ (TANF), Doplnkové zabezpečení příjmů „Supplemental Security Income“ (SSI) a Daňový kredit z vydělaných příjmů „Earned Income Tax Credit“ (EITC) (Gruber, 2011).

2.6 Zdravotní péče

Snad žádná politická debata v historii USA netrvala tak dlouho jako diskuze na téma federální role v poskytování přístupu zdravotní péče, za vlády Roosevelta a Trumana ve 30. a 40. letech minulého století (Ulbrich, 2011). Výdaje na zdravotní péči neustále rostou. V roce 1950, tvořily celkové výdaje na zdravotní péči pouze 4 % amerického hrubého domácího produktu, v roce 2008 se však výdaje zvýšili na 16,6 % HDP a předpokládá se, že v roce 2075 budou tyto výdaje dokonce činit až 38 % amerického HDP. Výdaje na zdravotní péči tedy rostou dva až třikrát rychleji než roste ekonomika jako celek. Je však takový vysoký a rychlý nárůst výdajů na zdravotní péči problém? I přes všechny přínosy plynoucí z amerického zdravotního systému, není tento systém jako celek dobrý. Za prvé jsou zde velké rozdíly ve výsledcích, kdy se například míra úmrtnosti dětí se u bělošského a černošského obyvatelstva výrazně liší. Za druhé téměř 1/6 amerického obyvatelstva nemá žádné zdravotní pojištění (Gruber, 2011).

I přes citelný podíl soukromého sektoru na zdravotním systému, vláda hradí téměř polovinu výdajů na zdravotní péči (Auerbach, 1997). Výdaje na zdravotnictví nyní činí zhruba čtvrtinu federálního rozpočtu, a více než pětinu rozpočtu na státní a lokální úrovni. Dálerůstvýdajů na zdravotnictví podle

odhadů tvoří většinu dlouhodobých fiskálních problémů, kterým čelí americká vláda z důvodu stárnutí populace USA a rychlým růstem nákladů na zdravotní péči (Gruber, 2011).

Vláda poskytuje zdravotní péči pro chudé, staré a postižené obyvatele prostřednictvím programů Medicare a Medicaid. Dále také pojišťuje válečné veterány (the Veterans Administration, VA, systém), občany v aktivní vojenské službě a jejich rodiny (the Department of Defense health systém and Civilian Health and Medical Plan of the Uniformed Services – CHAMPUS), a původní americké obyvatelstvo (the Indian Health Service) (Auerbach, 1997).

Medicare je federální program z roku 1965 (Ulbrich, 2011), který poskytuje univerzální zdravotní pojištění všem lidem starším 65 let a postiženým osobám mladším 65 let. Každý občan, který pracoval alespoň deset let a odváděl daně do tohoto programu, má nárok z něj po dosažení 65 roku čerpat peníze. Medicare je financován daní ze mzdy, kterou platí zaměstnanec i zaměstnavatel. V roce 2009 z něj čerpalo finance zhruba 37 milionů obyvatel důchodového věku a dalších 7,3 milionu postižených lidí (Gruber, 2011).

Medicaid je program v kooperaci federální vlády a států, který poskytuje zdarma zdravotní péči chudým obyvatelům. Tento program je hrazen z obecných daňových příjmů a zaměřuje se na několik skupin obyvatel, jako jsou svobodné matky a jejich děti, děti z nízkopříjmových rodin, těhotné ženy s nízkými příjmy a také důchodci a postižení obyvatelé s nízkými příjmy, kteří nečerpají finance z programu Medicare. Nejvíce však z tohoto programu čerpají mladé chudé obyvatelstvo, zejména matky a jejich děti (Gruber, 2011).

V roce 1997 se program Medicaid rozšířil o program zdravotního pojištění pro děti „Children’s Health Insurance Program“, zkráceně **CHIP** (Gruber, 2011). Cílem tohoto programu je rozšířit přístup k veřejnému zdravotnictví dětem, jejichž rodiny nejsou dost chudé, aby dosáhly na pomoc programu Medicaid, ale nemohou si dovolit soukromé pojištění (Ulbrich, 2011).

2.7 Školství

Ve Spojených státech je vzdělání největší samostatnou výdajovou položkou rozpočtů na státní a lokální úrovni – utrácejí kolem 30 % jejich rozpočtu k poskytnutí této služby svým občanům, a zhruba 90 % amerických studentů základního a středního

stupně vzdělání studuje na státních školách. Je pravdou, že Spojené státy utrácí ve školství mnohem více peněz na žáka, než kterýkoliv jiný národ na světě. I přesto však američtí studenti dosahují pouze mezinárodního průměru v testech ze čtení, matematiky a věd. Ještě horší je to, že američtí žáci osmých tříd svými znalostmi dalece zaostávají za studenty z méně vyspělých zemí, jako je například Maďarsko, Litva či Slovinsko. Toto srovnání ukazuje, že i přes veškeré vynakládané finanční prostředky nedosahují studenti Spojených států vyšší znalostní úrovně, než studenti ze států jiných (Gruber, 2011). Tento jev může být způsoben také tím, že si rodiče nemohou vybírat, kde budou jejich děti studovat, a musí si povinně „vybrat“ školu v místě jejich bydliště i přesto, že není kvalitní a jiná škola by byla vhodnější (Ulbrich, 2011). Prvním krokem k řešení této situace bylo v roce 2009 zvolení Arneho Duncana ministrem školství, který se již velmi osvědčil během let 2001 – 2008, kdy stál v čele Chicago public schools system. Jeho chystaný soubor reforem je však velmi nákladný a bude vyžadovat velké finanční výdaje z amerického rozpočtového systému. Jak již bylo řečeno, drtivá většina výdajů na základní a středoškolské vzdělání pochází z rozpočtů států a místních vlád (Gruber, 2011). Pouze 8,8 % financí na tuto úroveň vzdělávání pochází z federálního rozpočtu, a většina těchto zdrojů je vyplácena na potřeby studentů se speciálními požadavky (handicapovaní studenti apod.) (Ulbrich, 2011). Podíl federální vlády na financování vyššího vzdělání je mírně výraznější. Téměř 85 % nákladů na vyšší vzdělání opět pochází ze státních a místních rozpočtů, a zbylých 15 % financuje federální vláda prostřednictvím studentských grantů (tzv. Pell Grants), daňových prázdnin a studentských půjček (Gruber, 2011). Zajímavé je, že pouze 3,5 % americké populace studuje vyšší stupeň vzdělání (Ulbrich, 2011).

2.8 Vliv fiskální politiky na hospodářský cyklus

Vývoj ekonomiky je ovlivněn řadou faktorů. Tyto faktory způsobují kolísání cyklického charakteru všech základních makroekonomických ukazatelů a obvykle zasahuje všechny sektory ekonomiky. „*Hospodářský cyklus tedy představuje více či méně pravidelné střídání expanze (konjunktury) a kontrakce (recese) ekonomické aktivity kolem dráhy trendového růstu*“ (Vlček, 2003, s. 332). Měli bychom však tyto cyklické výkyvy odlišovat od výkyvů strukturálních. Strukturální výkyvy jsou způsobeny neustále se měnícími preferencemi spotřebitelů, změnou vzácnosti ekonomických zdrojů a technologických pokrokem. Projevuje se to tak, že se některá

odvětví smršťují a jiná naopak expandují. Díky tomu mimo jiné vzniká strukturální nezaměstnanost(Holman, 2005).

Ekonomický cyklus se tedy skládá z pravidelně se opakujících fází vzestupu (expanze, oživení, obnovy), vrcholu (čili konjunktury, prosperity), poklesu (kontrakce, recese, krize) a dna (sedla deprese) makroekonomické aktivity, konkrétně pak zaměstnanosti, soukromé a veřejné spotřeby, investic a především reálného HDP (Jurečka, 2009).

Vláda se snaží za pomoci fiskální politiky tyto cyklické výkyvy zmírňovat. Tzv. proticyklická, stabilizační či poptávkově zaměřená fiskální politika se opírá a o keynesovskou makroekonomickou teorii, podle které by měla vláda svou fiskální politikou neutralizovat cyklické výkyvy. Činí tak konkrétně pomocí změn ve výši vládních výdajů či daní, čímž vyrovnává rozdíly mezi agregátní nabídkou a agregátní poptávkou. Jestliže změni vláda daňovou sazbu z příjmů jednotlivců, změni tím spotřebu, změni-li daňovou sazbu u příjmů korporací, změni tím objem investic. Přímou může vláda změnit vládní výdaje, či může zavést subvence exportérům a tak podpořit export, či ovlivnit dovoz pomocí změny dovozního cla (Jurečka, 2010). Hospodářská politika byla po Druhé světové válce primárně založená na keynesovské makroekonomické teorii a zejména v 50. a 60. letech se státní zásahy do ekonomiky osvědčily. Avšak v první polovině 70. let došlo ke zpomalení ekonomického růstu, ke zvýšení inflace a ke zhoršení vnitřní a vnější nerovnováhy, díky čemuž byla poptávkově orientovaná fiskální politika zpochybněna(Vlček, 2003).

Prorůstová, nebo-li nabídkově zaměřená fiskální politika, zaměřuje svoji pozornost především na důsledky fiskální politiky na nabídkovou stranu ekonomiky a její růst. Takto zaměřená fiskální politika si klade za cíl maximální podporu všech procesů a subjektů vytvářejících hospodářské bohatství, a zároveň minimalizovat státní zásahy do hospodářského života, které by jinak mohly omezovat osobní iniciativu (Jurečka, 2010). V rámci této politiky se tedy od vlád očekává, že sníží míru státních zásahů do ekonomiky, sníží rozpočtový deficit, kvůli kterému dochází k efektu vytlačování soukromých investic, zvýší investice do infrastruktury, vytvoří prostředí podněcující rozvoj výzkumu a vývoje nových technologií, podpoří investice do lidského kapitálu. Nabídkově orientovaná fiskální politika do značné míry akceptuje základní poznatky ekonomie klasické(Vlček, 2003).

2.9 Omezení fiskální politiky

Mechanika zejména stabilizační fiskální politiky může vytvářet dojem, že je fiskální politika jednoduchým nástrojem, pomocí něhož může vláda tlačit ekonomiku až na úroveň potencionálního produktu a plné zaměstnanosti. Ve skutečnosti to tak jednoduché není, navíc nejsou hospodářsko-politické nástroje citlivé natolik, aby se daly přesně zacílit. Z toho důvodu často dochází k tzv. přestřelení nebo podstřelení vytyčeného hospodářsko-politického cíle (Jurečka, 2010).

Dalším problémem je tzv. efekt vytěšňování. Na první pohled se může zdát, že státní výdaje mají důchodotvorný účinek, stejně jako investice. Jenomže tak je tomu na pouze na první pohled. Vládní výdaje sice na jedné straně vytvářejí řadu důchodů, na druhé straně potlačují vznik důchodů jiných, které kvůli nim nemohou vzniknout. Když si musí vláda půjčovat na financování rozpočtového schodku, často tím vytěšní soukromé výdaje. Vytěšňovací efekt působí také v případě, kdy si vláda půjčí prostředky v zahraničí – v tomto případě státní výdaje vytěšňují čistý vývoz (Holman, 2005).

Problémem je také rozpor mezi pružností a stabilitou fiskálních nástrojů. Na jedné straně je potřeba, aby se fiskální nástroje pružně přizpůsobovaly proměnlivé ekonomické realitě, na straně druhé je tu potřeba vytvořit pocit jistoty a důvěry u ekonomických subjektů. Optimálním řešením je samozřejmě kompromis mezi těmito dvěma požadavky (Jurečka, 2009).

Každá aktivní hospodářská politika naráží na problém s tzv. časovým zpožděním, v jehož důsledku se stává, že účinky nástrojů politiky použitých v minulosti se dostavují ještě v pozdější době, kdy už je třeba nástrojů zcela odlišných. Rozlišujeme tři základní typy zpoždění. Jedná se o poznávací zpoždění, které souvisí s dobou potřebnou pro analýzu minulého vývoje a současné situace, na základě které posléze dochází ke vhodné volbě fiskální akce, dále se jedná o rozhodovací a transmisní zpoždění, které je dáno mechanismem rozhodování a dobou přenosu výsledného rozhodnutí do reálného ekonomického života, a jako poslední adaptační (přizpůsobovací) a realizační zpoždění, které je dáno skutečností, že nástroje nepůsobí v ekonomice okamžitě, ale až po určité době. Kvůli těmto časovým zpožděním je tedy důležité brát na vědomí rozdíl mezi krátkodobým a dlouhodobým účinkem změn nástrojů fiskální politiky (Jurečka, 2010).

2.10 Fiskální politika a finanční krize

Veřejné finance a finanční krize spolu velmi těsně souvisí, což se projevuje ve dvou základních formách. První nastává tehdy, kdy fiskální nedisciplinovanost vlády vede k fiskální nerovnováze (deficitu a veřejnému dluhu), což může být jednou z příčin finanční krize, zpravidla krize měnové nebo dluhové. Druhá forma projevu tohoto vztahu se projevuje již v případě samotné finanční krize, která vede k prohloubení dlouhodobé fiskální nerovnováhy, kterou je nutno řešit (Dvořák, 2008).

3 Vliv ekonomické krize z roku 2008 na fiskální politiku USA

V této kapitole je popsán vliv ekonomické krize na některé makroekonomické veličiny, konkrétně na vývoj příjmové a výdajové stránky federálního rozpočtu včetně jeho salda, dále je zde popsán vývoj veřejného dluhu a hrubého domácího produktu včetně jejich vzájemných srovnání, vývoj nezaměstnanosti, procento obyvatel vyskytujících se pod hranicí chudoby, vývoj hrubých investic ku HDP či podílu úspor domácností na disponibilním důchodu.

3.1 Vliv na příjmy federálního rozpočtu

V tabulce 1.1 je ukázán vývoj celkových federálních příjmů v letech 2006 až 2013, kdy jsou důležité především změny ve skladbě podílu jednotlivých daní na celkových příjmech. Vzhledem k tomu, že největší část celkových daňových příjmů představuje daň z individuálních příjmů, bych chtěla zdůraznit změny v její výši. V důsledku recese a přijatého snížení daní prostřednictvím stimulačních balíčků v únoru 2008 a poté opět na jaře roku 2009, začala daň z individuálních příjmů klesat, kdy je tento pokles nejmarkantnější v letech 2009 a 2010, v následujících letech se však díky ekonomickému růstu vybraná částka z daně z individuálních příjmů zvyšuje. Obrovský pokles v důsledku finanční krize také zaznamenala daň z příjmu korporací, kdy v roce 2009 poklesly příjmy z této daně z hodnoty 304 346 mil USD na 138 229 mil USD.

Tab. 3.1 Příjmy federální vlády (v mil. USD)

Některé položky	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*	2013*
daň z individuálních příjmů	1 043 908	1 163 472	1 145 747	915 308	898 549	1 091 473	1 164 650	1 359 260
daň z korporací	353 915	370 243	304 346	138 229	191 437	181 085	236 801	347 741
sociální zabezpečení	837 821	869 607	900 155	890 917	864 814	818 792	840 650	959 057
daně z prodeje	73 961	65 069	67 334	62 483	66 909	72 381	79 415	88 055
Příjmy celkem	2 406 869	2 567 985	2 523 991	2 104 989	2 162 724	2 303 466	2 468 599	2 901 956

Poznámky: *Odhad

Zdroj: Office of Management and Budget(2013), vlastní zpracování

3.2 Vliv na výdajovou stránku federálního rozpočtu

V průběhu historie Spojených států byly po výdajové stránce rozpočtu převážně prioritou výdaje na národní obranu, s tím spojené výhody pro válečné veterány a úroky z veřejného dluhu. V tabulce 1.2 vidíme současnou skladbu výdajů státního rozpočtu, kdy v roce 2006 vzrostly výdaje jako celek a dosahovaly téměř 20,1 % HDP. Tato skutečnost je zaznamenána na grafu 1.1. Tento nárůst celkových výdajů byl zapříčiněn z části zvýšením výdajů na války v Iráku a Afghánistánu, a částečně také zvýšením výdajů v reakci na ničivé hurikány, které na konci léta 2005 zasáhly Spojené státy podél pobřeží Mexického zálivu. Avšak v roce 2007 se výdaje lehce snížily a v roce 2008 se opět zvýšily na hodnotu vyšší, než byla v roce 2006, a představovala zhruba 20,8 % hrubého domácího produktu. Tento nárůst byl způsoben recesí z prosince 2007 a zároveň výdaji spojenými s první fází federálního úsilí o obnovení plné funkčnosti finančních trhů. Recese se v první polovině roku 2009 ještě více prohloubila, a společně s rozsáhlými balíčky, dodatečným snížením daní a snížením úrovně hrubého domácího produktu, se výdaje státního rozpočtu jakožto procenta k HDP zvýšily na 25,2 %, což představovalo nejvyšší hodnotu od Druhé světové války, a v letech 2010 a 2011 se tento podíl pouze mírně snížil na 24,1 % HDP.

Program mandatorních výdajů je položkou, která oproti ostatním výdajovým položkám nejrychleji vzrůstá jakožto procentuální vyjádření na podílu HDP. Takto se děje již od 50. let. Tento program zahrnuje zejména sociální zabezpečení, program Medicare, pojištění v nezaměstnanosti, Medicaid a další. Před zahájením programů Medicare a Medicaid v roce 1966, dosahovala tato kategorie mezi lety 1962 a 1965 v průměru 5,7 % hrubého domácího produktu. Během ani ne jednoho desetiletí, se podíl této kapitoly na hrubém domácím produktu téměř zdvojnásobil. Tento trend pokračuje do dnešní doby, zejména kvůli programům Medicare a Medicaid, kdy tuto situaci ještě více umocnila finanční krize.

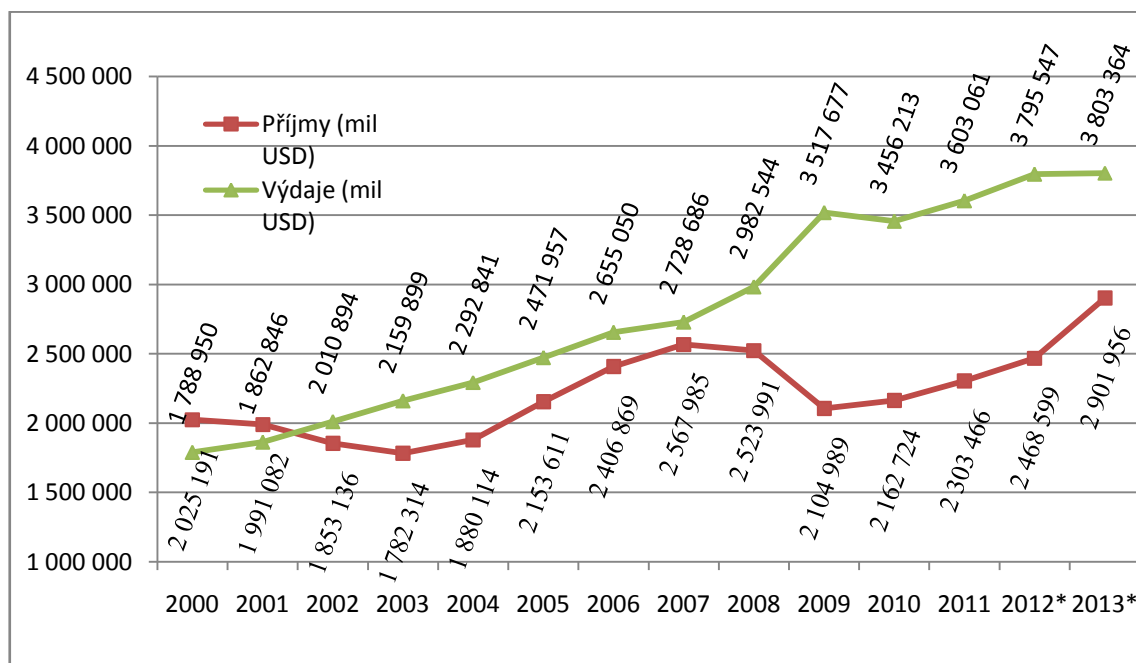
Tab. 3.2 Výdaje federální vlády (v mil. USD)

Některé položky	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*	2013*
obrana	521 827	551 271	616 073	661 049	693 586	705 625	716 300	701 767
vzdělání	118 482	91 656	91 287	79 749	127 710	101 233	139 212	122 135
zdraví	252 739	266 382	280 599	334 335	369 054	372 500	361 625	385 868
Medicare	329 868	375 407	390 758	430 093	451 636	485 653	484 486	530 246
sociální zabezpečení	548 549	586 153	617 027	682 963	706 737	730 811	778 574	825 872
úroky z dluhu	226 603	237 109	252 757	186 902	196 194	229 968	224 784	247 715
Výdaje celkem	2 655 050	2 728 686	2 982 544	3 517 677	3 456 213	3 603 061	3 795 547	3 803 364
Přebytek/deficit (-)	-248 181	-160 701	-458 553	-1 412 688	-1 293 489	-1 299 595	-1 326 948	-901 408

Poznámky: *Odhad

Zdroj: Office of Management and Budget(2013), vlastní zpracování

Obr. 3.1 Srovnání příjmů a výdajů federálního rozpočtu (reálné hodnoty)

Poznámky: *Odhad

Zdroj: Executive Office of the President of the United States (2013), vlastní zpracování

Na tomto grafu lze vidět srovnání růstu příjmů a výdajů v letech 2000 až 2013, kdy protnutí obou křivek v roce 2002 znamená, že v tomto roce opět nastal deficitní státní rozpočet. Od této doby deficit Spojených států (až na výjimky) neustále vzrůstá.

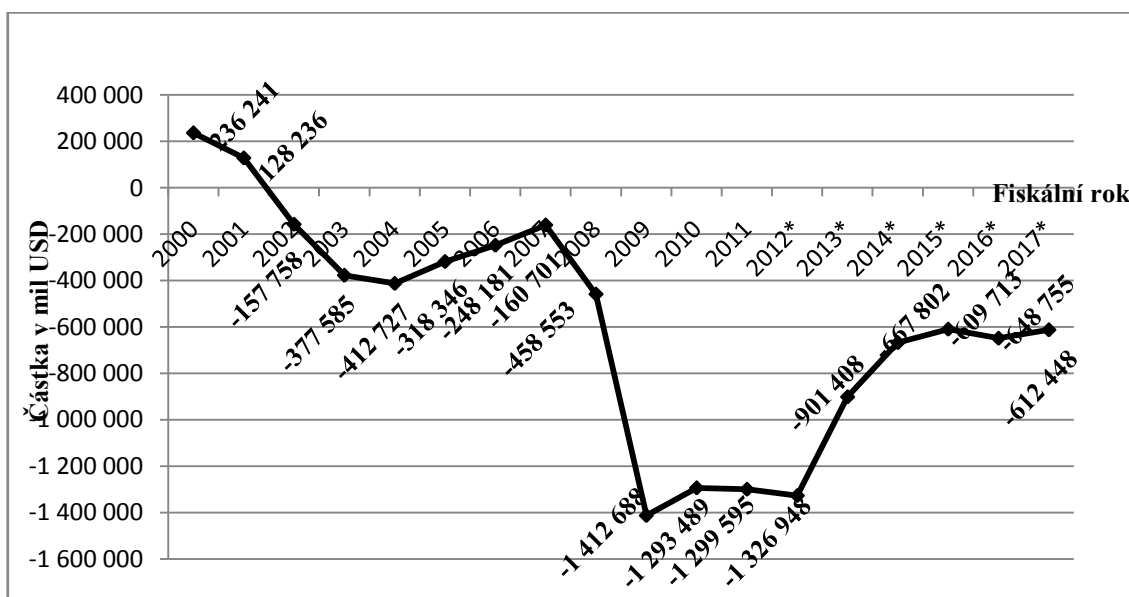
3.3 Vývoj salda federálního rozpočtu

Tradiční model udržovat rozsáhlé deficity pouze v době války nebo hospodářského poklesu byl zlomen během 80. let 20. století. Od té doby americká vláda převážně vykazovala deficit federálního rozpočtu.

Po dosažení částky 290 miliard USD v roce 1992 se začaly deficity každý rok snižovat, až deficit státního rozpočtu v roce 1997 klesl na úroveň 22 miliard USD. V roce 1998 Spojené státy zaznamenaly svůj první rozpočtový přebytek od roku 1969, a to ve výši 69,3 miliard dolarů. V procentovém vyjádření ku HDP se deficit státního rozpočtu snížil z 4,7 % v roce 1992 na přebytek ve výši zhruba 0,8 % v roce 1998, a posléze se tento přebytek zvýšil na 2,4 % hrubého domácího produktu v roce 2000.

Poté přišlo v roce 2001 zpomalení ekonomiky. Zhoršení výkonnosti ekonomiky spolu s rozsáhlým snižováním daní a dodatečným zvyšováním výdajů jakožto odpovědi na teroristické útoky z 11. září způsobily pokles přebytku z 236 miliard dolarů v roce 2000 na 128 miliard USD v roce 2001, což tehdy představovalo zhruba 1,3 % hrubého domácího produktu. V roce 2002 opět americká vláda navázala na svůj a americká ekonomika se vrátila k deficitnímu státnímu rozpočtu, kdy deficit činil 158 miliard dolarů, což představovalo 1,5 % HDP. Tyto faktory také přispěly k zvýšení deficitu rozpočtu pro fiskální rok 2013. Z grafu je vidět, že po dvou následujících letech dosáhl v roce 2004 deficit částky 413 miliard dolarů, což představovalo asi 3,5 % HDP. Ekonomický růst v letech 2005 a 2006 způsobil prudký nárůst příjmů, který pomohl snížit v roce 2006 schodek rozpočtu na 248 miliard USD, což představovalo přibližně 1,9 % HDP a dokonce se podařilo v roce 2007 ještě více snížit schodek na 161 miliard USD, což představovalo zhruba 1,2 % hrubého domácího produktu.

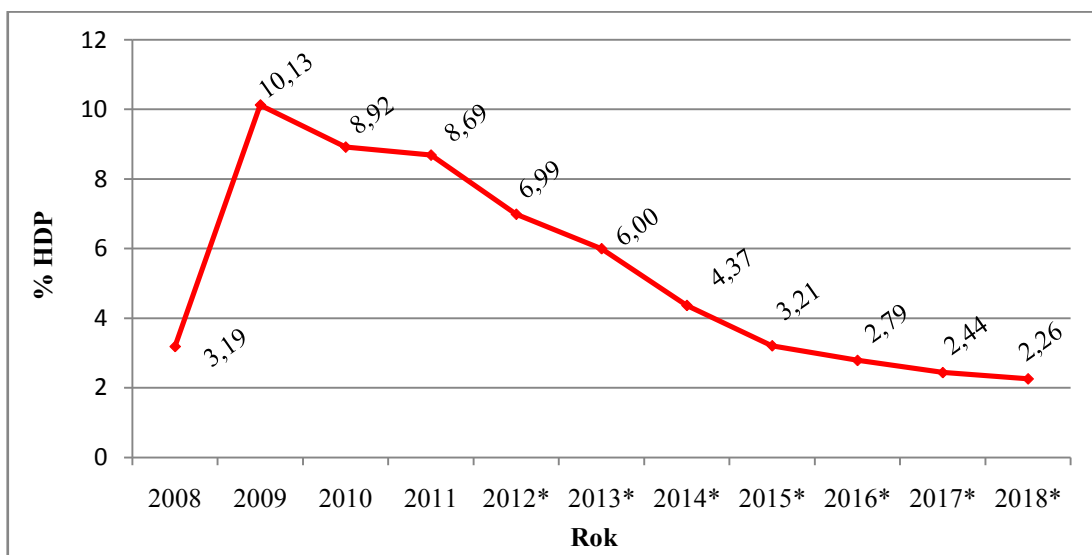
Obr. 3.2 Vývoj přebytku / deficitu (-) Spojených států v mil USD

Poznámky: *Odhad

Zdroj: Office of Management and Budget(2013), vlastní zpracování

Obr. 3.2 Vývoj deficitu jako % HDP

Poznámky: *Odhad

Zdroj: Office of Management and Budget(2013), vlastní zpracování

V grafu č. 3.2 a 3.3 lze vidět, že v prosinci roku 2007 upadla ekonomika do recese, což byl důsledek schválení snížení daní ve formě slev na daních, které byly

zavedeny v polovině února roku 2008. Navíc, několik let trvající špatné poskytování hypotečních úvěrů domácnostem a rizikové chování na finančních trzích vedlo v září roku 2008 k finanční krizi, která významně prohloubila probíhající recesi. Nižší příjmy (vzhledem ke snížení daní a nízké ekonomické aktivitě) a recese vyvolaly vyšší výdaje na pomoc nezaměstnaným a jiné automatické stabilizátory, kombinované s rozsáhlým stimulačním balíčkem na další snižování daní a zvýšení výdajů na obranu (částečně kvůli zvyšování počtu vojáků v Iráku a následně v Afghánistánu) se vytvořil v roce 2008 deficit v rozsahu 459 mld USD (zhruba 3,2 % HDP), v roce 2009 ve výši 1 413 miliard USD (10,1 % HDP), v roce 2010 ve výši 1 293 mld USD (9,0 % HDP) a v roce 2011 v rozsahu 1 299 mld USD (8,7 % HDP).

Tab. 3.3 Plánovaný budoucí vývoj příjmů, výdajů a deficitu státního rozpočtu

Fiskální rok	HDP	Příjmy		Výdaje		Deficit	
	mld USD	mld USD	% HDP	mld USD	% HDP	mld USD	% HDP
2011	14 959	2 303	15,4	3 603	24,1	1 300	8,7
2012*	15 602	2 469	15,8	3 796	24,3	1 327	8,5
2013*	16 335	2 902	17,8	3 803	23,3	901	5,5
2014*	17 156	3 215	18,7	3 883	22,6	668	3,9
2015*	18 178	3 450	19,0	4 060	22,3	610	3,4
2016*	19 261	3 680	19,1	4 329	22,5	649	3,4
2017*	20 369	3 619	19,2	4 532	22,2	612	3,0
2018*	21 444	4 153	19,4	4 728	22,0	575	2,7
2019*	22 421	4 379	19,5	5 004	22,3	626	2,8
2020*	23 409	4 604	19,7	5 262	22,5	658	2,8
2021*	24 427	4 857	19,9	5 537	22,7	681	2,8
2022*	25 488	5 115	20,1	5 820	22,8	704	2,8

Poznámky: *Odhad

Zdroj: Office of Management and Budget(2013), vlastní zpracování

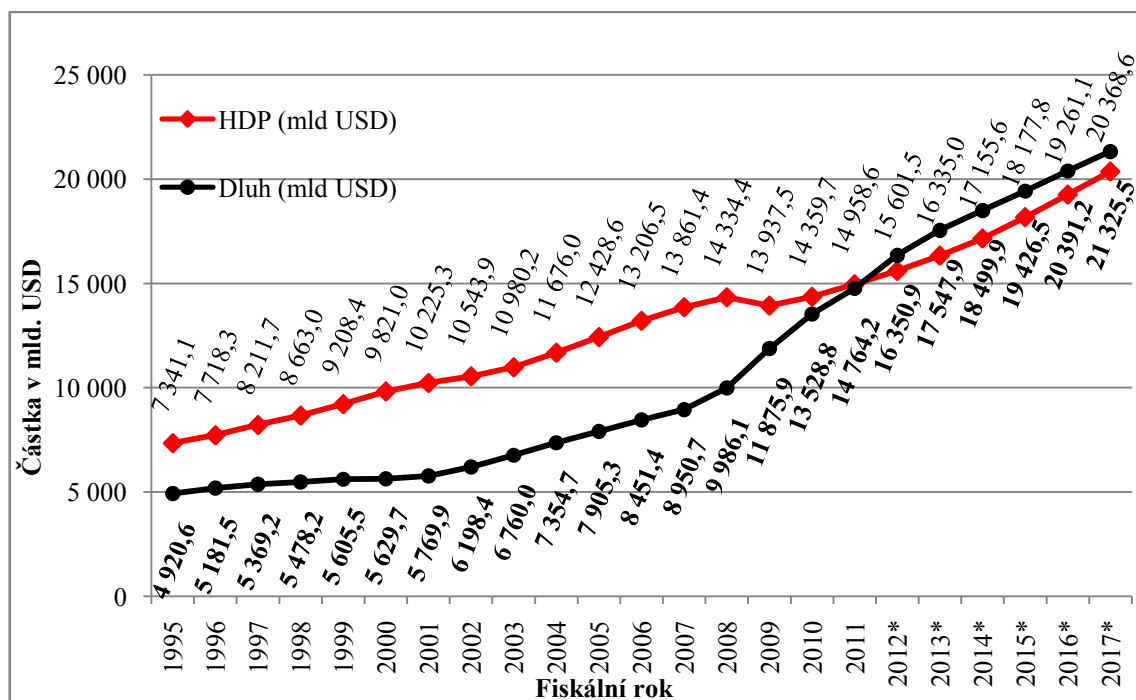
V tabulce 3.3 je ukázán plánovaný odhad vývoje hrubého domácího produktu, výdajů a příjmů federálního rozpočtu a jeho deficitu. V roce 2013 vidíme, že dle vlády dojde k mírnému propadu hrubého domácího produktu, k čemuž zřejmě dojde v důsledku přijatých vládních reforem vedoucích ke snížení deficitu. Tato doba zhoršení výkonnosti ekonomiky je však pouze přechodná, a v následujících letech vidíme, že

dojde k opětovnému oživení ekonomiky a zvýšení HDP. Plánovaný vývoj deficitu federálního rozpočtu je také příznivý, kdy do roku 2022 dojde oproti roku 2011 k jeho snížení téměř na polovinu.

3.4 Veřejný dluh

V důsledku toho, že státní rozpočet dosahoval v letech 1983 až 1992 deficitů v průměru vysokých 206 miliard dolarů, zvýšil se dluh držený veřejností ze 789 miliard USD v roce 1981 na 3 biliony dolarů v roce 1992, což tehdy představovalo 48,1 % hrubého domácího produktu. Dluh držený veřejností, který v roce 1993 dosahoval 49,3 % hrubého domácího produktu, klesal do roku 2001 až na úroveň 32,5 % HDP, ale poté se opět zvýšil, kdy v roce 2005 dosáhl hodnoty 36,9 % HDP. Díky poklesu deficitu státního rozpočtu v letech 2006 a 2007 (viz. obr. 3.2) došlo také k nepatrnému poklesu veřejného dluhu na 36,3 % HDP v roce 2007. V důsledku výše popsaného vývoje v kombinaci s finanční krizí, díky čemuž se zvyšoval deficit státního rozpočtu, odpovídal v roce 2008 veřejný dluh výše 40,5 % HDP, v roce 2009 výše 54,1 % HDP, v roce 2010 výše 62,8 % HDP a v roce 2011 výše 67,7 % HDP.

Obr. 3.4 Srovnání vývoje veřejného dluhu a HDP

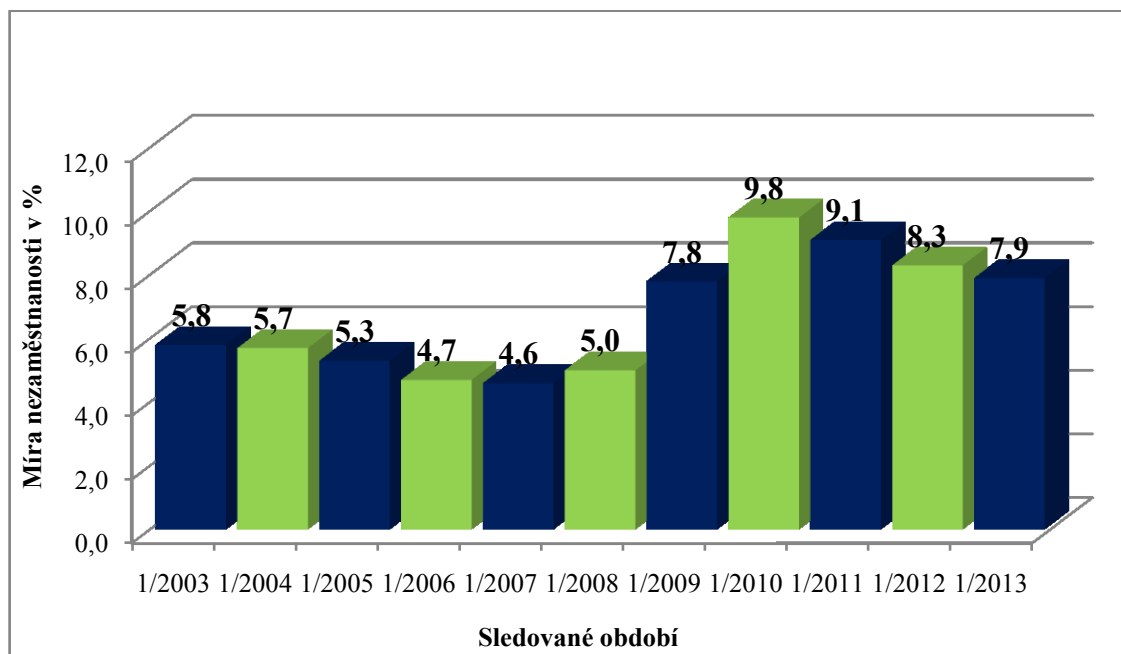
Poznámky: *Odhad

Zdroj: Office of Management and Budget(2013), vlastní zpracování

3.5 Vývoj ostatních veličin

V této podkapitole jsou popsány další důležité makroekonomické veličiny, konkrétně nezaměstnanost, procento obyvatel vyskytujících se pod hranicí chudoby, vývoj podílu hrubých investic na hrubém domácím produktu či vývoj podílu úspor domácností na disponibilním důchodu.

Obr. 3.5 Vývoj nezaměstnanosti

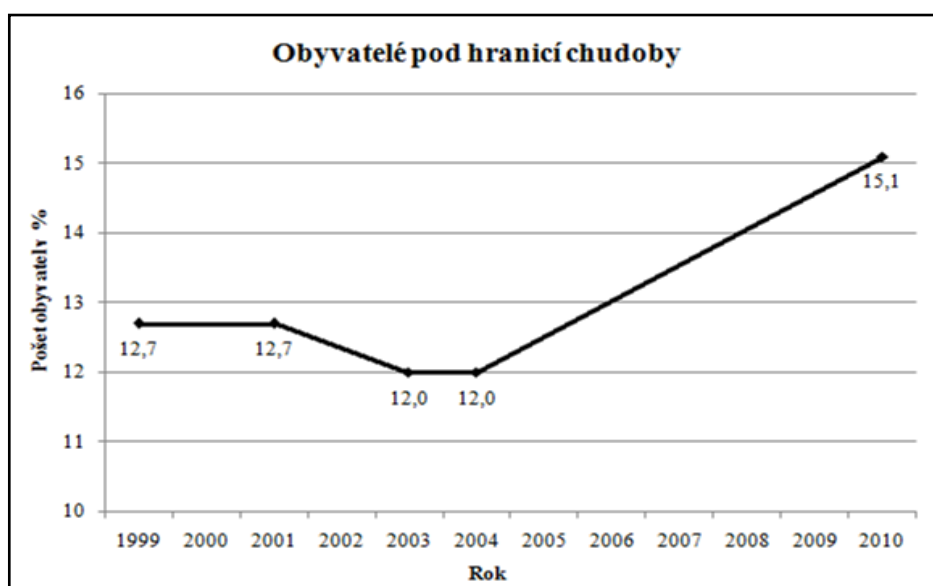

Zdroj: Bureau of Labor Statistics (2013), vlastní zpracování

Z obrázku 3.5 je patrné, že se americké vládě stále nepodařilo vyřešit problém s nezaměstnaností, i když její míra již pomalu klesá. I přesto je však míra nezaměstnanosti stále vysoká, kvůli čemuž také vláda schválila prodloužení podpor v nezaměstnanosti pro dlouhodobě nezaměstnané. Mnoho nezaměstnaných čerpá tyto podpory, protože ve Spojených státech představují dlouhodobě nezaměstnaní velké procento z celkového počtu nezaměstnaných. Dlouhodobá nezaměstnanost je oproti krátkodobé velmi nebezpečná, zejména z psychologického hlediska nejen daného jednotlivce ale celé domácnosti, a také proto, že následně mohou potenciální zaměstnavatelé dlouhodobě nezaměstnaného jedince kvůli délce jeho nezaměstnanosti považovat za nezaměstnatelného.

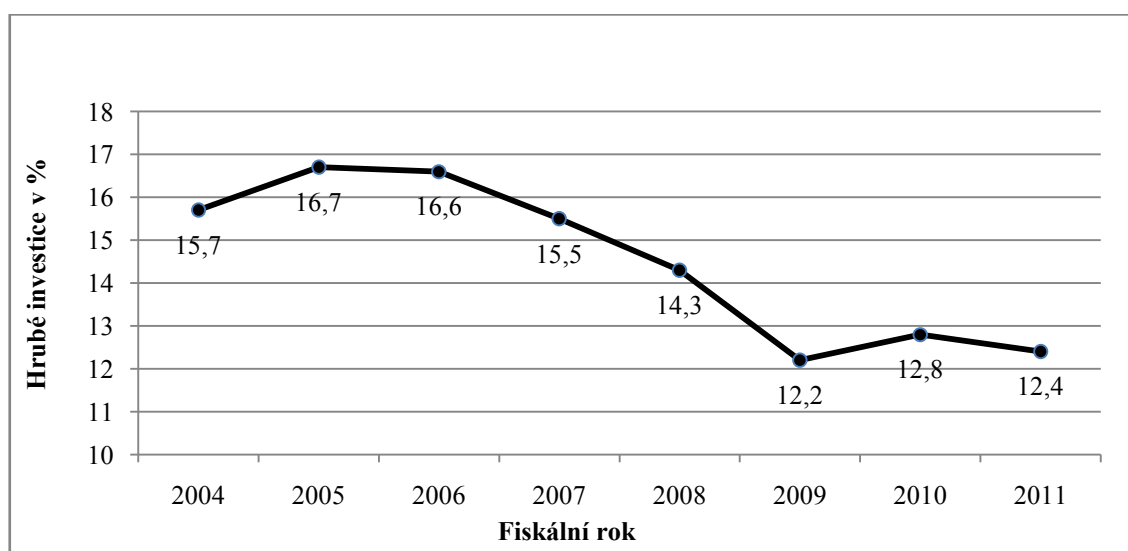
Obr. 3.6 Procento obyvatel vyskytujících se pod hranicí chudoby

Zdroj: Index Mundi (2013b), vlastní zpracování

Na grafu 3.6 lze vidět, že procento obyvatel pod hranicí chudoby ve Spojených státech neustále vzrůstá. Vzhledem k tomu, že tato hodnota vzrůstá již od roku 2004, nemůžeme říci, že tento vývoj přímo zapříčinila současná ekonomická krize. Nicméně je tento vývoj alarmující a v budoucnu přinese zvýšení výdajů federálního rozpočtu.

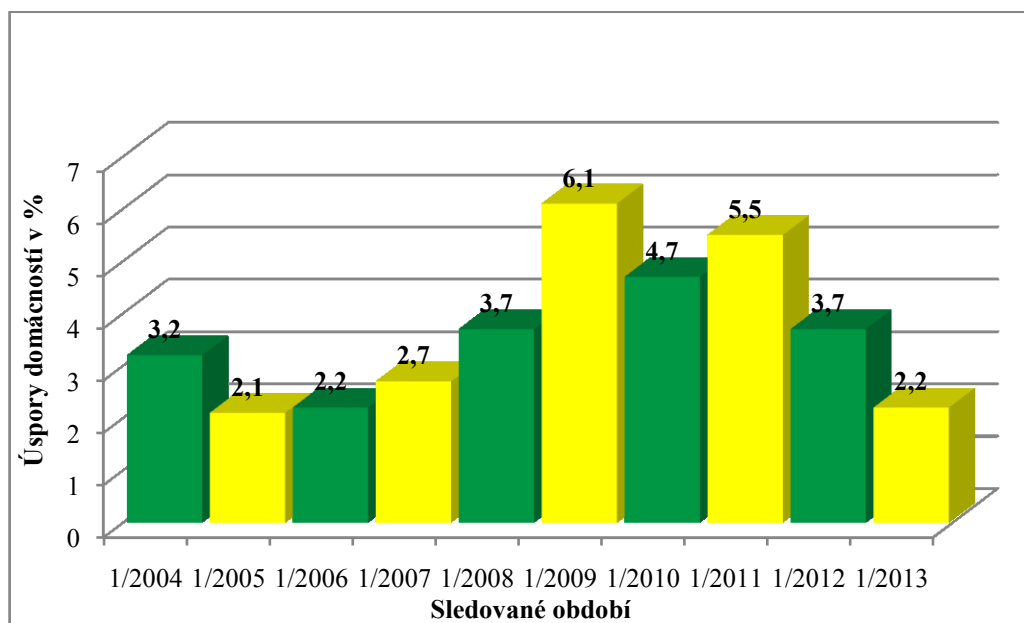
Obr. 3.7 Podíl hrubých investic na HDP

Zdroj: Index Mundi (2013a), vlastní zpracování

Na grafu 3.7 je popsán vývoj investic (ne vládních), kdy jsou jako investice myšleny nákupy hmotných aktiv jako např. tovarů, strojů, vybavení, bytů a zásob surovin, které poskytují základ pro budoucí produkci. (Mundi, 2013) Bohužel je tento vývoj silně ovlivněn krizí, kdy nejvyšší propad vidíme v roce 2009. V letech 2010 a 2011 došlo k mírnému zlepšení, bohužel ne příliš významnému. Pro rok 2012 nejsou data zatím známa.

Obr. 3.8 Podíl úspor domácností na DPI

Zdroj: Bureau of Economic Analysis (2013), vlastní zpracování

V obrázku 3.8 je znázorněn vývoj úspor domácností, který je vyjádřen jako procentuální podíl úspor na disponibilním důchodu (DPI). Z grafu je patrné, že se míra úspor v posledních letech snižuje, což napomohlo také lehkému zvýšení hrubého domácího produktu Spojených států po hlubokém propadu v roce 2009 (BEA, 2013).

4 Opatření fiskální politiky a možnosti řešení negativních dopadů krize

I když za hlavní rok vypuknutí současné finanční krize, která vznikla ve Spojených státech, může považovat rok 2007, kdy ke konci léta tohoto roku zkrachovaly dva hedgeové fondy investiční banky BearStearns, přesné datum jejího vzniku nelze jednoznačně určit. Dopady krize se však začaly plně projevovat až v roce 2008. Na sklonku téhož roku naznačil americký ekonom a nositel Nobelovy ceny Paul Krugman, že by se v případě této krize mohlo dokonce jednat o „druhou Velkou hospodářskou krizi“ (Bellamy, 2009). I když je za hlavní příčinu této krize považováno splasknutí americké hypoteční bubliny, má tato krize více příčin, z nichž ne všechny jsou zatím identifikovány (Jurečka, 2010).

Když v roce 2000 splaskla tzv. internetová bublina, reagovala tehdy nově zvolená Bushova vláda snížením daní a zvýšením vládních výdajů, čímž dočasně uklidnila síly recese. Nízké hypoteční sazby, jejichž snížení bylo logicky vyvoláno Bushovými opatřeními, začaly přitahovat pozornost k nemovitostem a daly prostor k úvěrové explozi. Vyrůstající poptávka po nemovitostech se začala projevovat rostoucími cenami domů, což dalo prostor k dalším spekulacím. V podstatě byla recese odložena a původní bublinu na trhu s akciemi dot.com nahradila mnohem větší a závažnější bublina nemovitostí. Na této bublině je nejhorší způsob poskytování hypoték, kdy byly tyto hypotéky bez nutnosti zaplacení zálohy prakticky dostupné každému, i když ten dotyčný neměl šanci je posléze splácet. V rámci zachování ekonomického růstu docházelo k sekuritizaci² těchto úvěrů a jejich následnému odkupu, zejména vládou sponzorovaným Federálním národním hypotečním sdružením (hovorově nazývaným FannieMae) a Federální korporací pro hypoteční půjčky (Freddie Mac). Tímto zbavily banky rizika spojeného s nesplácením úvěrů, což vedlo k morálnímu hazardu a dalšímu prohloubení problémů s tímto spojených, které následně přešlo do současné finanční krize (Schiff, 2007).

Jak je již z tohoto popisu jasné, obecně stojí za vznikem současné finanční krize přílišné spoléhání se na efektivní fungování peněžních a kapitálových trhů. Tyto trhy bývají označovány jako symbolická ekonomika, což může vyvolat představu, že jde

---

²Sekuritizace znamená různé způsoby sloučení jednotlivých hypoték do balíčků, např. dle rizikovitosti, a jejich následné rozkouskování a odprodej investorům po celém světě (Foster, 2009).

pouze o odraz ekonomiky reálné. Tato falešná představa je však zcela mylná, protože peněžní sektor silně ovlivňuje reálné hospodářské procesy, což velmi názorně ukázala právě současná finanční krize. Kvůli působení bankovníctví s minimálním krytím vkladů, explozí půjček a přehnaným růstem zadlužení, či zavádění nových finančních produktů a liberalizace kapitálových toků, došlo k mnohem rychlejšímu růstu symbolické ekonomiky než ekonomiky reálné. Finance tak začaly zakrývat to, co se ve skutečnosti v ekonomice děje (Jurečka, 2010).

V následujících podkapitolách jsou shrnuty různé názory na tuto krizi, jak lze řešit následky již vzniklé krize, co udělat, aby se propříště předešlo další krizi a jaké konkrétní kroky zvolila vláda Spojených států a zda jsou tyto kroky správné.

4.1 Možné způsoby řešení dopadů současné finanční krize

Někteří ekonomové si myslí, že by vlády neměly nic dělat a měly by nechat krizi proběhnout. Dle nich je nejenže vážná recese nevyhnutelná, ale je dokonce i žádoucí, protože úvěry zaplněná a spotřebou hnaná ekonomika je dlouhodobě neudržitelná. Podle těchto ekonomů jsou veškeré snahy o překonání této krize (a snahy návratu do let před krizí) již předem odsouzeny k zániku (Morris, 2009). Také Harry Magdoff a Paul M. Sweezy ve své knize „Konec prosperity píší“, že bez hluboké deprese, během níž jsou dluhy násilně vymazány nebo drasticky zredukovány, záchranná opatření vlády snažící se zabránit zhroucení finančního systému, pouze připravují půdu pro stále větší hromadění dluhu a další pnutí během budoucího ekonomického růstu (Magdoff, 1977). Vlády se však s tímto názorem nehodlají smířit a snaží se různými způsoby tuto krizi překonat.

Obecně světově zvolenou metodou se stala fiskální konsolidace, tedy snaha o snížení deficitu státního rozpočtu, především prostřednictvím snižování výdajů, nebo zvyšování daní, kdy dochází ke zlepšení rozpočtové bilance, jakožto podílu na HDP po dobu několika let. Fiskální konsolidace spočívající ve snižování vládních výdajů má v dlouhodobém časovém měřítku více expanzivní účinky na ekonomiku než konsolidace spočívající ve zvýšení daní. Lze říci, že v krátkém období byl vliv snížení vládních výdajů negativní, stejně jako vyšší daňové zatížení. Malý pozitivní vliv by však mohl nastat u změny daňové skladby, zejména u přesunu daní z příjmů fyzických osob na daně nepřímé. Je však důležité si uvědomit, že tento negativní vliv je patrný

pouze v krátkodobém časovém horizontu v tzv. přechodném období, a že pozitivní vlivy fiskální konsolidace se projevují až v delším časovém období.(Izák, 2008).

Je však důležitá ekonomické problémy zareagovat zavčas. Pokud vláda na vysoký dluh reaguje okamžitě, nemusí v budoucnu tolik zvyšovat daně, aby tento dluh splatila. Snižováním dluhu a deficitu také vláda signalizuje, že je ochotna řešit nepříznivou situaci ozdravou svých veřejných financí, což může vést k poklesu rizika a následně úrokových sazeb. Klíčové je však to, zda jsou vládní opatření považována ekonomickými subjekty za věrohodná, proto je lepší uplatňovat fiskální pravidla nahrazující diskreční opatření. Ekonomické subjekty totiž dávají přednost stabilní spotřebě před jejími výkyvy, což znamená, že je zajímavá, zda jsou změny v důchodu trvalé či pouze přechodné (týká se změny daňových sazeb). Bohužel nejsou ekonomické subjekty (především voliči) ochotni brát v úvahu budoucí vývoj ekonomiky v případě snížení vládních výdajů, a protože je pro politiky nejdůležitější krátkodobý časový horizont z důvodu úspěchu ve volbách, jsou tato opatření vedoucí ke snižování rozpočtového deficitu často odkládána(Izák, 2008).

Dalším způsobem, kterým může dojít k oživení ekonomiky během krize, je fiskální expanze, kdy vláda sníží daně nebo zvýší výdaje státního rozpočtu. Tento způsob vede ke zvýšení agregátní poptávky, růstu úrokové míry, která však vytlačuje část investičních výdajů, vyšší transakční poptávce po penězích a zvýšení objemu produkce podniků(Izák 2008). Tento princip spočívá v tom, že se během krizového období sníží daňové a ostatní příjmy státu a zvýší se vládní výdaje, a v průběhu dobrých let, během nárůstu daňových příjmů, naopak vláda zvyšuje své úspory (Burda, 2009). Tento způsob byl hojně využíván v dobách Johna Maynarda Keynesa, nicméně se nakonec i on ukázal jako nevhodný, kdy zvyšování výdajů státního rozpočtu vedlo v dlouhém časovém období k velkým rozpočtovým deficitům a nárůstu veřejného dluhu.

Protipólem k předchozímu způsobu jsou změny na straně agregátní nabídky. Zvýšení poptávky dokáže pouze vyvolat expanzi a tím krátkodobě zvýšit hrubý domácí produkt. V době recese dokáže poptávka vyvést ekonomiku zpět k potencionálnímu produktu, ale nedokáže urychlit její hospodářský růst. Impulzy k hospodářskému růstu nenajdeme na straně poptávky, ale najdeme je na straně nabídky výrobních faktorů. K růstu produktu dochází, pokud země začne těžit dosud nevyužívané přírodní zdroje,

když akumuluje kapitál, pokud zavede novější a lepší technologie nebo když se intenzivněji zapojuje do mezinárodní dělby práce(Holman, 2005).

Tento problém má být v praxi řešen opětovné omezení výdajů a vytváření rezerv v době ekonomického růstu, což je však pro vlády velice obtížné, jelikož podléhají tlaku veřejnosti a různých zájmových skupin, a také podléhají tzv. politickému rozpočtovému cyklu, kdy politici realizují expanzivní fiskální politiku ve snaze svého znovuzvolení. Tomuto by se však dalo zabránit zvýšením míry odpovědnosti za fiskální dopady svých aktivit a zlepšením fiskální transparentnosti, zkvalitněním rozpočtových procedur a přenecháním hodnocení dopadů rozhodnutí vlády na instituci oproštěné od krátkodobých politických tlaků. Vhodným řešením by také bylo sestavovat střednědobé rozpočtové rámce, protože při sestavování ročního rozpočtu jsou často přijímána opatření, jejichž vliv významně přesahuje jednoletý časový horizont (Kubátová, 2011).

4.2 Prevence vzniku další krize

Lze konstatovat, že i přes zdokonalování poznatků z oblasti předvídání krizí, nelze způsoby předvídání považovat za uspokojivě spolehlivé a účinné, proto Mezinárodní měnový fond a Světová banka společně sestavily četná doporučení, která fungují jako prevence i jako zmírnění dopadů již vypuklé krize(Dvořák, 2008). Nelze přeci léčit pouze vnější projevy „nemoci“, což v podstatě řešení dopadů je, musí se řešit příčiny, a tak předejít další krizi(Knauer, 2010).Dodržování těchto doporučení by mělo napomoci ke stabilizaci finančního systému, a tak zabránit další případné krizi.Tato doporučení jsouvíce přiblížena v této podkapitole.

Jedno z doporučení se týká snahy o regulaci pohybu kapitálu, a tím i jeho vlivu na mezinárodní strukturu. I přesto, že se názory na vhodnost regulace pohybu kapitálu různí, mnoho zemí, jako např. Malajsie, Argentina či Rusko, již tento způsob zavedlo. Regulační pravidla pro kapitálové operace nerezidentů snižují riziko vzniku finanční krize, mají však také i negativní důsledky, jako například snížení ochoty zahraničních firem investovat na domácím kapitálovém trhu. Navrhovány jsou také nástroje k omezení pohybu spekulativního kapitálu tzv. Tobinovou daní³. Velký význam má také

---

³ James Tobin, bývalý člen rady ekonomických poradců prezidenta Kennedyho a nositel Nobelovy ceny za ekonomii za rok 1981, vyjadřoval obavu, že kapitalismus odvádí stále více kapitálu na spekulativní účely místo do investic souvisejících s reálnou ekonomikou, a proto v 70. letech navrhnul tzv. „Tobinovu daň“ na mezinárodní měnové transakce, která měla posílit investice přesunutím globální ekonomické aktivity ze spekulativních transakcí zpět k výrobě (Foster, 2009).

správné načasování postupu finanční liberalizace. Jde především o to, aby úroveň bankovního sektoru a dohledu nad ním byla v zemi na dostatečné úrovni ještě před uvolněním překážek pohybu zahraničního kapitálu(Dvořák, 2008).

Rostoucí deregulace operací bankovního sektoru a zvýšená konkurence může vést banky k nadměrnému pohybu ve vyšších rizikových hladinách a morálnímu hazardu podněcovanému různými vládními garancemi, proto je důležitý systém bankovního dohledu, jehož základní funkcí je rozpoznání a včasný zásah vůči institucím poskytujícím rizikové úvěry. Tento systém by měl být zaměřen na omezení držby rizikových aktiv, dohled nad dostatečnou kapitálovou vybaveností a včasné uzavření nesolventních institucí. Tento dohled nemusí vždy vykonávat centrální banka, avšak vzhledem k politické a ekonomické nezávislosti je právě centrální banka preferována(Dvořák, 2008). Návrhy na zpřísnění dozoru nad finančním sektorem a na zavádění nových pravidel jeho fungování jsou často předmětem kritiky ze strany liberálně zaměřených ekonomů. Tito ekonomové spatřují ve snahách o regulaci přehnanou reakci na krizové jevy a přikládají vinu vzniku současné finanční krize přílišné regulaci finančního sektoru místo nedostatku regulace(Jurečka, 2010).

Dalším ze způsobů je pomoc věřitele poslední instance. Jelikož v současnosti stále neexistuje nadnárodní instituce, která by tuto funkci plnila, zastává ji částečně IMF, a to především ve fázi vypořádávání se s vzniklými závazky. Toto však může být také problematické, jelikož částečně chrání věřitele před rizikem, které zůstává plně na dlužnících. Aby mohla instituce efektivně plnit funkci věřitele poslední instance, musí jasně definovat rozumná pravidla na nárok na pomoc a musí mít možnost sama tvořit likviditu k plnění této své funkce. Tyto podmínky však Mezinárodní měnový fond nesplňuje, a často poskytuje úvěry zením, které je nemohou zcela splácet, proto funkci věřitele poslední instance neplní správně (Dvořák, 2008).

V národním měřítku funkci věřitele poslední instance plní centrální banka (FED). Role věřitele poslední instance spočívá v poskytování likvidity, např. pomocí diskontních půjček či nákupu aktiv, finančnímu systému, který se ocitl v krizi, a dále přímými kapitálovými injekcemi do postižených institucí, a pokud není zbylí, tak v konečné fázi může dojít dokonce k znárodňování(Foster, 2009).Centrální banka takto může v době krize zachránit mnoho bank před krachem. Ekonomika se sice dokáže sama zotavit z finanční krize a následující bankovní paniky, avšak za cenu velkých obětí, kdy kromě problémových bank a firem můžou zkrachovat také zdravé banky.

V každém případě však jako výsledek těchto krachů může vzniknout (a pravděpodobně také vznikne) velká nezaměstnanost (Holman, 2005). Záchranou bank však vláda naznačuje, že by je v případě problémů asi opět zachránila, čímž neúmyslně vyvolává morální hazard. Proto se američtí bankovní manažeři přestali obávat zloby vkladatelů a ti zase ztráty peněz, protože stačilo, když byla banka pojištěna u Federal Deposit Insurance Corporation (Roubini, 2011).

Velmi důležité je včasné rozpoznání spekulálních bublin. Mnoho investorů se drží tzv. doporučení „kup a drž“, které sice odpovídá oblíbené hypotéze efektivních trhů a je tedy z akademického hlediska správné, v praxi je však velmi mylné. Problémem je, že se málokterému investorovi daří správně odhadnout vhodný okamžik k prodeji akcií a kdy naopak akcie zase nakoupit. Lze však určit dva základní faktory, které varují, že je lepší trh opustit. I přesto, že se doporučení ohledně včasného rozpoznání spekulálních bublin tak úplně netýkají přímo vlády a jí prováděné fiskální politiky, považuji za důležité je zmínit. Jedná se o velmi vysoký poměr ukazatele P/E v řádech vyšších desítek nebo stovek a nepřiměřený nárůst trhu během předchozích pěti až deseti let. Tyto faktory nám samozřejmě neřeknou kdy přesně je s přihlédnutím na potenciální zisky nejlepší trh opustit, nicméně je lepší o tyto vysoce rizikové spekulativní zisky přijít, než riskovat hluboký propad. Dalším varovným faktorem je nadměrně vysoký objem úvěrů, především v kombinaci s nepřiměřenými cenami nemovitostí. Tento varovný faktor již, dle mého, spadá do kompetence fiskální politiky, protože ekonomika, která je zatížena špatnými úvěry, není ideálním místem pro investice a (ne nadhodnocený) růst cen akcií (Kohout, 2010).

Jiným způsobem prevence vzniku krize může být omezení objemu úvěrových operací v zahraniční měně. Právě kvůli velké obtížnosti administrativně čelit přílišnému přílivu kapitálu je doporučováno zaměřit se na regulace jeho skladby. Vzhledem k tomu, že vysoký podíl krátkodobého zahraničního dluhu bývá označován jako jeden z krizových činitelů, který ještě zvyrazňuje negativní dopady již propuknuté krize a komplikuje případný postup centrální banky jakožto věřitele poslední instance, je důležité, aby se jeho podíl omezil, což může výrazně přispět k finanční stabilitě země. Dále je zdůrazňována důležitost kontroly tzv. „dolarizace“ pomocí předpisů regulujícím možnosti bank poskytovat rezidentům úvěry a následně také jejich depozita v cizích měnách, jejichž nadměrné poskytování může v období krize vést až k tlakům na kurz a vyhlášení platební neschopnosti dlužníků. V praxi může být regulace tohoto

krátkodobého zahraničního dluhu například dosaženo pomocí zdanění poskytování zahraničních úvěrů či stanovení limitů pro bankovní aktivní i pasivní operace v cizích měnách (Dvořák, 2008).

Další ze způsobů spočívá ve včasných a správně zvolených procedurách v případě insolvence. Je velmi důležité včas reagovat na problémy insolvence bank okamžitým ukončením jejich činnosti a odprodejem zdravým institucím, kdy je kladen důraz na správné rozložení vzniklých ztrát a to také na akcionáře, bankovní manažery a velké věřitele. V případě mezinárodních dlužnických krizí však představuje velký problém absence jasně definovaných a mezinárodně uznávaných procedur pro případ platební neschopnosti zemí, kdy by měla existovat možnost využití také restrukturalizace. Uplatnění národních postupů řešení problémů s insolvencí může být také problematické, protože řada soukromých dlužníků může být na začátku krize stále solventní a proto nemají zájem o řešení, zatímco země jakožto celek již může mít problémy. Často také dochází k přílišnému zadlužení soukromých bank a firem, kdy vláda sice tento dluh přímo negarantuje, avšak nakonec je nucena za něj převzít záruky. Tyto problémy mohou být řešeny zřízením zvláštního mezinárodního soudu, který by řešil případy insolvence jednotlivých zemí v důsledku mezinárodní dluhové krize, či definováním hlavních principů mezinárodní insolvence a tyto pak kombinovat s postupy Mezinárodního měnového fondu (Dvořák, 2008).

Kromě výše popsaných doporučení je také vhodná např. regulace tzv. hedgeových fondů (zajišťovacích fondů), omezení tzv. daňových rájů umožňující daňové úniky, regulace nebankovních úvěrových institucí a provázání odměn bankéřů s výsledky „jejich“ bank (Jurečka, 2010).

4.3 Konkrétní ekonomická opatření vlády Spojených států v reakci na současnou ekonomickou krizi

Když američtí občané v roce 2009 poprvé zvolili současného prezidenta Baracka Obamu, nejvíce zájmu soustřeďovali především na ekonomiku (63 % celkových voličů), zatímco na ostatní důležité otázky to již bylo mnohem méně – zdravotnické reformě přikládalo velkou důležitost pouze 9 % všech voličů a energetice pouhých 7 %. Co se zahraniční politiky týče, nejvíce důležitá byla pro americké voliče účast Spojených států ve válce v Iráku (10 % voličů) a boj proti terorismu (9 %). Tehdy šlo

spoustu Američanů k volbám poprvé a sympatie k tomuto novému prezidentovi vyjádřilo téměř 80 % obyvatel. Jeho obliba však o dva roky později velmi poklesla, zejména kvůli nesouhlasu s jeho finančními injekcemi na oživení ekonomiky, včetně jeho zdravotnické reformy, proti které jsou jeho republikánští soupeři (Brož, 2012).

Bylo by velmi nespravedlivé tvrdit, že Obama neumí vést zemi. Bohužel však, navzdory svým dobrým řečnickým schopnostem, nedokázal přesvědčit veřejnost o tom, jak důležité je v současném kritickém období investovat dostupné veřejné prostředky do záchrany bank či stěžejných průmyslových podniků (zejména automobilek). Také předkládal Kongresu až příliš velké množství iniciativ, které mnohdy neprávem propadly jako nedůležité. Tento prezident se snaží léčit problémy ekonomiky například také její regulací a hlavně regulací finančního sektoru (Brož, 2012), což pomůže zabránit vzniku další finanční krize. Také se snaží řešit prostřednictvím svých reforem zdravotnictví současný problém stárnutí obyvatel, kterému čelí všechny vyspělé postindustriální ekonomiky.

Daňové reformy

Jako velký problém se ukázal blížící se termín vypršení platnosti úlev, které zavedl George Bush mladší, díky čemuž měli nejbohatší opět platit vyšší daně (Brož, 2012). Nakonec se ale republikánům podařilo prosadit zachování úlev pro nejbohatší a americká vláda se dohodla na jejich prodloužení na další dva roky, tj. do roku 2012 (ČT24, 2010), ve kterém došlo k jejich dalšímu prodloužení do konce tohoto roku, a pouze za rok 2012 přišly úlevy federální rozpočet na 145 mld. USD (Perez, 2013). Tento krok však pouze představoval další oddálení problému s daňovými úlevami a již v průběhu roku 2012 bylo jasné, že se Obama opět pokusí tyto úlevy pro obyvatele s příjmy nad 250 000 USD ročně zrušit (Felsenthal, 2012). Tento svůj záměr potvrdil také 30. listopadu ve svém proslovu během návštěvy jedné továrny na výrobu hraček v Pensylvánii (Weckselblatt, 2012). Nakonec se republikáni pokusili s prezidentem domluvit kompromis, kdy byli ochotni přistoupit na neprodloužení těchto úlev i pro občany s příjmy nad 250 000 USD za rok, na oplátku ovšem požadovali přísnější škrty ve výdajích státního rozpočtu, zejména v oblasti zdravotnictví a školství. Tento návrh republikánů však Obama odmítnul. Pokud by se republikáni s demokraty (ke kterým patří i opětovně zvolený prezident Obama) nebyli schopni do konce roku 2012 dohodnout, začalo by od nového roku platit automatické zvyšování daní a snižování

výdajů. Tímto by se americká ekonomika ocitla na tzv. fiskálním útesu, což by pro ni představovalo velký problém (Foster, 2012). Nakonec se však překvapivě vláda dohodla na kompromisu, v rámci kterého především ze svých požadavků ustoupili republikáni, a na poslední chvíli schválila provizorní rozpočet. V rámci něho se mimo jiné dohodli na zvýšení daní pro nejbohatší, i když se nebude týkat tolika lidí, u kolika toto Obama původně plánoval. Zvýšení se týká domácností s ročním příjmem vyšším než 450 000 USD a jednotlivců s ročním příjmem nad 400 000 USD, kdy se daňová sazba zvýšila z původních 35,1 % na 39,6 %. Dále se dohodli na zachování Bushových daňových úlev pro střední třídu, zachování výdajů na obranu a prodloužení podpory v nezaměstnanosti pro lidi dlouhodobě bez práce (Foster, 2012).

Reformy v oblasti zdravotnictví

Tento prezident se snaží léčit problémy ekonomiky například také její regulací a hlavně regulací finančního sektoru (Brož, 2012), což pomůže zabránit vzniku další finanční krize. Také se snaží řešit prostřednictvím svých reforem zdravotnictví současný problém stárnutí obyvatel, kterému čelí všechny vyspělé postindustriální ekonomiky.

Dle informací Bílého domu (2013a) podepsal prezident Obama 23. března 2010 zákon o cenově dostupné zdravotní péči „Affordable Care Act“, který zlepšuje přístup k cenově dostupnému zdravotnímu pojištění a chrání spotřebitele před nekalými praktikami pojišťoven. Zákon umožňuje všem Američanům rozhodovat o svém zdravotním pojištění, zajišťuje péči o staré či nemocné občany, poskytuje nové způsoby umožňující snížení nákladů a zároveň zvýšení kvality poskytované péče, a soukromé pojišťovny, které poskytují pokrytí protéměř 174 milionů Američanů, nyní také musí zdůvodnit svou ciferný růst pojistného. Dále v roce 2011 získalo zhruba 360 000 malých a středních podniků slevu na dani s cílem zajistit jim pomoc s placením zdravotního pojištění za zhruba 2 miliony pracovníků, prostřednictvím čehož se vláda také snaží snížit nezaměstnanost. Je zajištěn lepší přístup ke zdravotní péči, a téměř 54 milionů Američanů nyní může skrz jejich soukromé pojistné plány získat zdarma preventivní služby, jako je například screening rakoviny. Také více než 32,5 milionu seniorů získalo nárok na jednu nebo více preventivních prohlídek. Dále součástí této zdravotní reformy také snížení cen léků pro seniory či inovace ve zdravotnictví, což má příznivý dopad na společnost jako celek (White House, 2013a).

Rozpočtové reformy

Reformy ohledně státního rozpočtu spočívají zejména ve zvyšování daňové zátěže, např. vysokopříjmové skupiny amerického obyvatelstva, kdy toto zvýšení daňové sazby není tak vysoké. Vláda se také snaží o snižování na straně výdajů, kdy v budoucnu lze očekávat zejména snižování výdajů na obranu. Tyto rozpočtové škrtky nejsou tak velké jako u některých evropských zemí. Je tomu tak zejména z toho důvodu, že se Obama snaží o zkvalitnění zdravotní péče a sociálního zabezpečení amerických rodin po vzoru Evropy (což je za současných podmínek nemožné) a také se snaží zvýšit tzv. lidský kapitál obyvatelstva. Takto činí zejména různými reformami školství, kdy se snaží zvýšit efektivitu vzdělávání a zvýšit tak znalostní úroveň studentů oproti zahraničí (což je velký problém současného vzdělávacího systému USA). Americká vláda také rezolutně odmítá snižování výdajů na výzkum a vědy, díky čemuž nedojde ke snížení konkurenceschopnosti Spojených států, ba právě naopak.

Již v roce 2010 Obama podepsal tzv. Tři T, které se soustředí na zlepšení ve třech hlavních oblastech: vytváření fiskálních cílů, vytvoření automatických rozpočtových limitů a zlepšení aktuálnosti, úplnosti a transparentnosti informací ohledně rozpočtu a rozpočtových procesů, alepe informovat tvůrce politik a zvýšit jejich odpovědnost za všechny rozpočtové rozhodnutí. Pokud politici nebudou schopni zavčas provést potřebné legislativní změny, začnou rozpočtové limity automaticky vynucovat rozsáhlé snižování vládních výdajů a zároveň zvyšování daňových příjmů. Dále by měla vláda přijímat střednědobé, dlouhodobé a roční limity na možnost zvyšování vládních půjček jako podílu vůči národnímu důchodu. Dále je také vláda zavázána v předstihu vypracovat plán půjček v souladu s ekonomickou stabilitou, či zavést každoroční výdajové stropy, které jsou v souladu se schválenými zákony o dluhu. (PEW, 2010)

V roce 2011 prezident Obama podepsal dvoustranný kompromis, který v průběhu příštího desetiletí sníží vládní výdaje téměř o 1 bilion USD, sníží diskreční výdaje na svou nejnižší úroveň jako podílu na HDP od dob presidenta Dwighta D. Eisenhowera (léta 1953 – 1961), a zároveň chrání avytváří pracovní příležitosti, a podporuje investice do vzdělávání a výzkumu. Jako součást plánu prezidenta Baracka Obamy na vytvoření 21. regulačního systému, označily vládní agentury více než 580 návrhů na snižování regulačních nákladů a zefektivnění federálních předpisů. Jen zlomek z těchto reforem však ušetří více než 10

miliard dolarů v průběhu příštích pětileť, a eliminuje desítky milionů hodin papírování (White House, 2013b). Dále byl dle informací Bílého domu (2013b) vytvořen Zákon o cenově dostupné péči, který poskytuje nové nástroje, které pomáhají snižovat plýtvání, podvody a zneužívání programu Medicare, Medicaida dalších programů péče o zdraví. Již v roce 2011 se oproti roku 2008 zvýšil počet osob obviněných z podvodu z 797 na 1430. Také bylo zavedeno tzv. Buffetovo pravidlo, které zavádí princip daňové spravedlnosti, kdy požaduje, aby všichni platili spravedlivý podíl ze svých příjmů, a zajišťuje, že žádná domácnost s ročním příjmem vyšším než 1 mil USD zaplatí menší daň, než rodina střední třídy. Také byla spuštěna tzv. Kampaň na omezení plýtvání, která v rámci federální vlády odstraňuje zbytečné utrácení peněz z daňových příjmů. K dnešnímu datu se s pomocí této kampaně podařilo snížit náklady na informační technologie o téměř 3 miliardy dolarů, zavřít stovky duplicitních datových center, a zbavit se přebytečných federálních nemovitostí.

Podpora podnikatelů

Prezident Obama je odhodlán pomáhat americkým podnikatelům růst a prosperovat. V lednu 2011 zahájil Bílý dům tzv. „Startup America Initiative“, díky které by mělo využívání veřejných a soukromých zdrojů urychlit úspěch amerických podnikatelů s vysokým potenciálem růstu. Takto hodlá učinit například prostřednictvím odblokování přístupu ke kapitálu, kdy hodlá Obamova administrativa během příštích pěti let uvolnit 2 miliardy dolarů. Také hodlá pomocí daňových slev vytvořit pobídky pro soukromé investice v malých podnicích. Zajímavou novinkou jsou vzdělávací příležitosti a zapojení tzv. mentorů jak pro začínající podnikatele či nové společnosti s vysokým růstem, včetně vojenských veteránů, vysokoškolských inženýrů či podnikatelů v oblasti energetiky. Dále se vláda snaží odstraňovat překážky k úspěchu pomocí zjednodušení požadavků kladených na podnikatele a zároveň usiluje o přilákání a udržení podnikatelů přistěhovalců, který budou ve Spojených státech vytvářet nová pracovní místa (White House, 2013c). Prezident Obama již podepsal obchodní dohody s Jižní Koreou, Kolumbií a Panamou, jejichž prostřednictvím hodlají společně podporovat desítky tisíc dobře placených pracovních míst. Dále se dle informací Bílého domu (2013d) snaží vláda do roku 2014 zdvojnásobit počet vývozu oproti výchozí hodnotě z roku 2009

Obamovo řešení nezaměstnanosti

Dle informací Bílého domu (2011) podepsal v roce 2011 prezident Obama tzv. „AmericanJobsAct“, jehož prostřednictvím hodlá vyřešit vysokou nezaměstnanost. Tento zákon mimo jiné obsahuje snížení daní ze mzdy na polovinu u téměř 98 % podniků, prodloužení 100% odpisů do roku 2012, či slevy na dani pro podniky zaměstnávající válečné veterány. Dále například zajišťuje prevenci proti propuštění 280 000 učitelů, policistů a hasičů, hodlá zmodernizovat minimálně 35 000 veřejných škol za účelem podpory nových vědeckých laboratoří, počítačových učeben a renovace škol ve všech částech Spojených států, zejména na venkově. Vláda také spouští rozsáhlé investice do infrastruktury, díky čemuž se zároveň uvedou statisíce dělníků zpět do práce, či rozšiřuje přístup k vysokorychlostnímu bezdrátovému Internetu. Důležité jsou také inovace v pojištění pro případ nezaměstnanosti a v oblasti usnadňování návratu nezaměstnaných Američanů do práce.

Všechny tyto kroky, které současná americká vláda činí, mohou být považovány za správné. Zejména investice do vzdělání a vědy, protože to jsou důležité faktory pro dlouhodobý ekonomický růst. Chvályhodná je také snaha o zlepšení kvality života amerických občanů, zejména prostřednictvím zlepšení zdravotní péče či poskytováním různých sociálních dávek. Rozhodně bych neměla způsob snižování vládních výdajů, kdy se vláda snaží nezvyšovat daňové zatížení obyvatel s nízkými příjmy až po střední třídu, díky čemuž lze očekávat vyšší spotřebu a růst HDP. Postupné snižování deficitu je také důležité, což přinese výsledky až v budoucnu. Výše dluhu nepředstavuje až tak obrovský problém, zejména ve srovnání s některými evropskými zeměmi, protože Spojené státy jsou schopny svůj dluh splácet (White House, 2013e).

4.4 Změna celého systému

Někteří ekonomové si myslí, že je současná finanční krize pouze důsledek selhání kapitalismu a že je třeba přistoupit k výměně tohoto systému za jiný, nový a lepší. Jako důkaz selhání a momentální nefunkčnosti kapitalismu se nejčastěji udává nesouměrný vývoj tzv. reálné a symbolické ekonomiky, kdy se sektor finančních služeb odtrhl od procesů reálné ekonomiky a začal růst velkou rychlostí (Jurečka, 2010). Tento jev však není problémem posledních několika let, ale je to problém několika posledních

desetiletích. Již v roce 1968 vyjádřili Paul A. Baran a Paul M. Sweezy ve své knize *Monopoly Capital* obavu nad touto disproporcí, kdy je dle nich zejména zarážející obrovský objem kapitálových nadbytků umístěných do finančních, pojišťovacích a realitních sektorů ekonomiky (Foster, 2009). Ty podle nich představují „gigantický systém spekulací, švindlů a podvodů“, který přispívá k rostoucí iracionalitě systému (Baran, 1968).

Také Harry Magdoff a Paul Sweezy se touto problematikou zabývali v mnohých svých článcích a knihách. Navazovali na teoretickou koncepci tzv. teze stagnace⁴, která vysvětlovala růst finančního sektoru jakožto reakci na stagnaci výrobní ekonomiky. Argumentovali, že tento jev pomohl kompenzovat nadbytečné výrobní kapacity moderního průmyslu. Logicky se však vynořuje otázka, zda je tento proces udržitelný dlouhodobě. Zjistili, že na tuto otázku neexistuje žádná jednoznačná odpověď, nicméně se dá říct, že v současné etapě dějin kapitalismu může tento jev stagnace výrobního sektoru a inflace sektoru finančního trvat velmi dlouho a že je možné i úplné zhroucení mezinárodního finančního a bankovního systému. Také Hyman Minski, který se proslavil svou hypotézou finanční nestability, se vyjádřil, že procesy přispívající k finanční nestabilitě jsou součástí kapitalistické ekonomiky a kapitalismus je svou podstatou nedokonalým systémem (Foster, 2009).

Tento názor také zastává Jiří Knauer ve své knize *Příčiny krize*, ve které poukazuje na to, že procházíme krizí celého ekonomického systému, nikoliv jednoho státu, a že se tuto krizi zcela jistě nikdy nepodaří dosavadními metodami zcela vyřešit. *„Protože tyto problémy bohatých států nemají příčinu v chybách řízení nebo hospodaření jen na jejich území, ale jsou důsledkem překonaného systému, bude možné je řešit jedině změnou tohoto systému“*, tvrdí Knauer (2010, s. 21).

---

⁴ Tento termín byl původně spojen s reakcí Alvina Hansena na Velkou hospodářskou krizi, viz. „The Stagnation Thesis“ in American Economic Association, Readings in Fiscal Policy.

5 Závěr

Když vstupoval Barack Obama do úřadu prezidenta Spojených států, přebíral tuto zemi v období recese ještě více prohloubené krizí, s ekonomikou se záporným růstem hrubého domácího produktu, zatíženou vysokou nezaměstnaností, velkým deficitem federálního rozpočtu a mizernými reformami zdravotnictví a školství svého předchůdce George Bushe mladšího.

Právě kvůli těmto skutečnostem si za cíl zvolil vyvést svoji zemi z recese, snížit nezaměstnanost, zlepšit sociální situaci amerických občanů, zvýšit přístup ke zdravotní péči včetně jejího zkvalitnění a rapidně snížit deficit federálního rozpočtu. I přes to, že se během jeho prvního volebního období ekonomický stav země včetně blahobytu obyvatel nijak markantně nezlepšil, můžeme konstatovat, že svým slibům dostál a jím prováděná fiskální politika měla velkou účinnost. Právě díky jeho rozsáhlým změnám ve skladbě státního rozpočtu nedošlo k obrovskému prohloubení deficitu, jak se očekávalo, k tak obrovské nezaměstnanosti jako v době Velké hospodářské krize, díky jeho reformám se nezhoršila kvalita života amerických občanů tak, jak by se zhoršila za nezměněného stavu veřejných financí, a také díky němu nedošlo k velkému propadu růstu hrubého domácího produktu, právě naopak, došlo k obrovskému růstu oproti konci volebního období jeho předchůdce.

I přes to byl však vliv krize podstatný. Projevil se zejména v rozpočtové oblasti, kdy se markantně snížily daňové příjmy a naopak se zvýšily výdaje, díky čemuž došlo k velkému prohloubení deficitu federálního rozpočtu. Dále došlo k velkému zpomalení růstu hrubého domácího produktu, které však nebylo tak výrazné, jak se původně očekávalo. Krize také zapříčinila vysoký růst nezaměstnanosti, která kulminovala v roce 2010, kdy byla oproti hodnotě z roku 2007 více než dvojnásobná. Velký vliv je také patrný u hrubých investic, kdy byl jejich propad nejhorší v roce 2009 a tento problém se stále americké vládě nepodařilo vyřešit, a také u úspor domácností, které se v roce 2009 oproti roku 2005 zvýšily téměř trojnásobně.

Kvůli strachu z opakování se ekonomického stavu země po Velké hospodářské krizi a také díky podobnosti současné ekonomické krize s ní, se současná vláda Spojených států rozhodla přistoupit na snižování vládních výdajů a ne jejich zvyšování jako právě v období Velké hospodářské krize, kdy deficit narostl do obrovských rozměrů. Vláda se také zaměřila na velké reformy veřejných financí, zejména v oblasti

zdravotnictví, díky kterým se zpřístupnila zdravotní péče většímu počtu obyvatel a zlepšila její kvalita. Velkým „strašákem“ je také nezaměstnanost, kterou se sice vládě nepodařilo nijak markantně snížit, nicméně ani zdaleka nedosáhla hodnoty jako v době Velké hospodářské krize, kdy míra nezaměstnanosti činila téměř 25 %. Obama si také uvědomuje, že dlouhodobě udržitelného ekonomického růstu nedosáhne pouze pomocí těchto změn, a proto se rozhodl zejména pro rozsáhlé změny amerického školství a resolutně odmítl snižování výdajů na vědu a výzkum. Právě vzdělávací systém je ve Spojených státech ve velmi špatném stavu, kdy i přes to, že má americká vláda nejvyšší výdaje na žáka ve světě, dosahují američtí studenti ve znalostech a schopnostech sotva světového průměru, kdy výrazně zaostávají i za studenty z méně vyspělých zemí, jako je například Litva či Maďarsko. Pokud se Obamovi podaří uskutečnit reformy školství v takovém rozsahu, jak si představuje, vyhoví Americe generace velmi vzdělaných pracovníků s vysokou produktivitou práce.

Díky snahám zvýšit příjmy do federálního rozpočtu, zejména prostřednictvím zvýšení daní pro nejbohatší vrstvu obyvatel, a díky snahám o, i přes rozsáhlé reformy, snížení výdajů, dochází k postupnému snižování rozpočtového deficitu, a očekává se jeho výraznější zlepšování i v nadcházejících letech. Vláda si správně uvědomila, že musí prodloužit daňové úlevy pro nízkopříjmové obyvatelstvo a střední třídu, protože ti představují většinu americké společnosti a právě na jejich spotřebě závisí budoucí růst hrubého domácího produktu.

I přes to, že nyní nemá současný prezident Spojených států tak obrovskou podporu amerických obyvatel jako v době svého prvního zvolení, hodnotím současnou fiskální politiku jako úspěšnou, kdy se nejenže vcelku úspěšně snaží „léčit příznaky nemoci“ zvané ekonomická krize, ale také se snaží předejít případnému vzniku další krize pomocí regulace finančního trhu, a také se snaží zajistit dlouhodobě udržitelný ekonomický růst prostřednictvím investic do vědy a výzkumu a vzdělání obyvatel. I přes to že, že se ekonomický stav země zlepšil a někteří ekonomové se dokonce vyjádřili, že se Spojené státy odrazily ode dna recese, je stále celkem předčasné „jásat“, protože vše závisí na dalším vývoji současné krize.

Seznam zdrojů

BARAN, Paul A a Paul M SWEEZY, 1968. *Monopoly capital: an essay on the American economic and social order*. New York: Monthly Review Press. 401 s. ISBN 08-534-5073-0.

BURDA, Michael, 2012. *Macroeconomics: a european text*. 6th ed. New York, NY: Oxford University Press. 574 s. ISBN 978-019-9608-645.

BUREAU OF LABOUR STATISTICS, 2013. *Labor Force Statistics from the Current Population Survey* [online]. BLS: [1. 2. 2013] Dostupné z: <http://data.bls.gov/timeseries/LNS14000000>

BUREAU OF ECONOMIC ANALYSIS, 2013. *Personal Saving Rate* [online]. BEA [13. 1. 2013] Dostupné z: <http://research.stlouisfed.org/fred2/data/PSAVERT.txt>

CENTER ON BUDGET AND POLICY PRIORITIES, 2011. *Introduciton to Federal Budget Process* [online]. CBPP [17. 12. 2012] Dostupné z: <http://www.cbpp.org/files/3-7-03bud.pdf>

ČT24, 2010. *V USA zavládl kompromis, daňové úlevy zůstanou ještě dva roky* [online]. ČT24 [15. 3. 2013] Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/110308-v-usa-zavladl-kompromis-danove-ulevy-zustanou-jeste-dva-roky/>

DVOŘÁK, Pavel, 2008. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C. H. Beck. 343 s. ISBN 978-80-7400-075-1.

FELSENTHAL, Mark a David LAWDER, 2012. *Obama Insists on Tax Hike for Rich as Part of Fiscal Deal* [online]. REUTERS [15. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2012/11/09/us-usa-fiscal-idUSBRE8A80WV20121109>

FLECKENSTEIN, William A a Frederick SHEEHAN, 2009. *Greenspanovy bubliny: věk ignorace v americké centrální bance (FED)*. Brno: Computer Press. 167 s. ISBN 978-80-251-2605-9.

FOSTER, John Bellamy, 2009. *Velká finanční krize: Příčiny a následky*. Všeň: Grimmus. 156 s. ISBN 978-80-902831-1-4.

FOSTER, Peter, 2012. *Fiscal Cliff: Republican Offered to „Increase Tax Rates“* [online]. THE TELEGRAPH [15. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/us-politics/9748544/Fiscal-cliff-Republican-offered-to-increase-tax-rates.html>

FRANK, Robert H, 2003. *Ekonomie*. Praha: Grada. 803 s. ISBN 80-247-0471-4.

GRUBER, Jonathan, 2011. *Public finance and public policy*. 3. vydání. New York: Worth Publishers. Various pagings. ISBN 978-1-4292-1949-5.

HOLMAN, Robert, 2005. *Ekonomie: středně pokročilý kurz*. 4. aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck. 709 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-717-9891-6.

HOLMAN, Robert, 2010. *Makroekonomie: středně pokročilý kurz*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck. 424 s. ISBN 978-80-7179-861-3.

INDEX MUNDI, 2013a. *Investment*[online]. INDEX MUNDI [11. 1. 2013] Dostupné z: <http://www.indexmundi.com/g/g.aspx?v=142&c=us&l=en>

INDEX MUNDI, 2013b. *Population below poverty line*[online]. INDEX MUNDI [11. 1. 2013] Dostupné z: <http://www.indexmundi.com/g/g.aspx?v=69&c=us&l=en>

IZÁK, Vratislav, 2005. *Fiskální politika*. Praha: Oeconomica. 209 s. ISBN 80-245-0976-8.

JUREČKA, 2009, Václav a Ivana JÁNOŠÍKOVÁ. *Makroekonomie: základní kurs*. 2. vyd. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava. 299 s. ISBN 978-80-248-2065-1.

JUREČKA, Václav, 2010. *Makroekonomie: středně pokročilý kurz*. Praha: Grada. 332 s. ISBN 978-80-247-3258-9.

KADERÁBKOVÁ, Božena, 2003. *Úvod do makroekonomie: neoklasický přístup*. Praha: C. H. Beck. 368 s. ISBN 80-717-9788-X.

KLIKOVÁ, Christiana, 2000. *Hospodářská politika I*. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita. 213 s. ISBN 80-707-8750-3.

KNAUER, Jiří, 2010. *Příčiny krize*. Brno: Tribun EU. 51 s. ISBN 978-80-7399-925-4.

KOHOUT, Pavel, 2010. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada. 266 s. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-3583-2.

KUBÁTOVÁ, Květa, 2011. *Úloha veřejných financí v řešení problémů a dopadů současné krize*. Praha: WoltersKluwer Česká republika. 159 s. ISBN 978-807-3576-097.

LEGAL INFORMATION INSTITUTE. *Federalism*[online]. LII [13. 12. 2012] Dostupné z: <http://www.law.cornell.edu/wex/federalism>

MAGDOFF, Harry a Paul M SWEEZY, 1977. *The end of prosperity: the American economy in the 1970s*. New York: Monthly Review Press. 136 s. ISBN 08-534-5422-1.

MORRIS, Charles R, 2009. *Ztracené bilióny dolarů: levné peníze, rozhazování a velká finanční krize*. Brno: Computer Press. 212 s. ISBN 978-80-251-2526-7.

MUSGRAVE, Richard A. a Peggy B., MUSGRAVE, 1989. *Public finance in theory and practice*. 5. vydání. New York: McGraw-Hill College. 664 s. ISBN 978-0070441279.

NĚMCOVÁ, Ingeborg a Milan, ŽÁK, 1997. *Hospodářská politika*. Praha: Grada Publishing. 232 s. ISBN 80-7169-462-2.

OFFICE OF MANAGEMENT AND BUDGET, 2013. *Fiscal year 2013: Historical Tables*. Washington, D. C.: US Government Printing Office. 356 s. ISBN 978-016-0900-433.

PEREZ, William, 2013. *House Approves the American Taxpayer Relief Act of 2012* [online]. ABOUT.COM [15. 3. 2013]. Dostupné z: <http://taxes.about.com/b/2013/01/02/house-approves-the-american-taxpayer-relief-act-of-2012.htm>

ROUBINI, Nouriel a Stephen MIHM, 2011. *Krizová ekonomie: budoucnost finančnictví v kostce*. Praha: Grada. 295 s. ISBN 978-80-247-4102-4.

RŮŽIČKA, Jan a Kryštof KOZÁK, 2008. *Úpadek amerického federalismu?: posilování federální vlády na prahu 21. století*. Praha: Univerzita Karlova, nakl. Karolinum. 160 s. ISBN 978-802-4615-035.

SAMUELSON, Paul Anthony a William D. NORDHAUS, 2007. *Ekonomie: 18. vydání*. Praha: NS Svoboda. 775 s. ISBN 978-80-205-0590-3.

SCHIFF, Peter D a John DOWNES, 2009. *Důkaz pádu: jak vydělat na hospodářském kolapsu*. Brno: Computer Press. 264 s. ISBN 978-80-251-2365-2.

SINGH, Robert, 2003. *Governing America: The Politics of a Divided Democracy*. 3. vydání. New York: Oxford University Press. 560 s. ISBN 978-0199250493.

THE PETERSON-PEW REPORT, 2010. *Getting Back in the Black* [online]. PEW [12. 4. 2013]. Dostupné z: http://www.pewtrusts.org/our_work_report_detail.aspx?id=61727&category=1016

ULBRICH, Holley H., 2011. *Public finance in theory and practice: Second edition*. New York: Routledge. 365 s. ISBN 978-0-415-58597-2

URBAN, Luděk, 1994. *Hospodářská politika*. Praha: Victoria Publishing, a. s. 155 s. ISBN 80-85865-01-7

VLČEK, Josef, 2009. *Ekonomie a ekonomika*. 4., zcela přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. 515 s. ISBN 978-80-7357-478-9.

WECKSELBLATT, Gary, 2012. *Obama in Hatfield: Help Middle Class Avoid „Scrooge Christmas“* [online]. PHILLYBURBS [15. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.phillyburbs.com/news/local/the_intelligencer_news/obama-in-hatfield-help-middle-class-avoid-scrooge-christmas/article_aecdd594-6199-5365-9fd1-5c22d986b16a.html

WHITE HOUSE, 2011. *Fact Sheet: The American Jobs Act* [online]. WHITE HOUSE [13. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/09/08/fact-sheet-american-jobs-act>

WHITE HOUSE, 2013a. *About the New Law* [online]. WHITE HOUSE [12. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/healthreform/healthcare-overview#healthcare-menu>

WHITE HOUSE, 2013b. *Reform and Fiscal Responsibility* [online]. WHITE HOUSE [12. 4.2013]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/economy/reform>

WHITE HOUSE, 2013c. *Supporting Entrepreneurs* [online]. WHITE HOUSE [13. 4.2013]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/economy/business/entrepreneurship>

WHITE HOUSE, 2013d. *Business in America* [online]. WHITE HOUSE [13. 4.2013]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/economy/business>

WHITE HOUSE, 2013e. *Reform for the Future* [online]. WHITE HOUSE [13. 4.2013]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/issues/education/reform>

ZIMMERMAN, Joseph Francis, 2009. *Contemporary American federalism: The Growth of National Power*. 2. vydání. Albany: State University of New York Press. 268 s. ISBN 978-0-7914-7596-6.

ZIMMERMAN, Joseph Francis, 2011. *Horizontal Federalism: Interstate Relations*. 2. vydání. Albany: State University of New York Press. 304 s. ISBN 978-1-4384-3545-9.

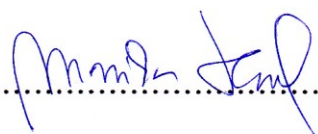
ZIMMERMAN, Joseph Francis, 1996. *Interstate Relations: The Neglected Dimension of Federalism*. Westport: Greenwood Press. 272 s. ISBN 978-0275956141.

Prohlášení o využití výsledků diplomové (bakalářské) práce

Prohlašuji, že:

- jsem byl(a) seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou (bakalářskou) práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou (bakalářskou) práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová (bakalářská) práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové (bakalářské) práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové (bakalářské) práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou (bakalářskou) práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 9.5.2013.....

.....

jméno a příjmení studenta